

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

GRAMATICKÁ TERMINOLOGIE SOUČASNÝCH UČEBNIC
A METOD FLE

*(Grammatical terminology of the contemporary French textbooks
and FLE textbooks)*

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Ondřej Pešek, Ph.D.

Autor práce: Andrea Vojtová

Studijní obor: Aj-Fj/ZŠ

Ročník: 6.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice,

Andrea Vojtová

Děkuji vedoucímu této diplomové práce PhDr. Ondřeji Peškovi, Ph.D. za průběžné konzultace a doporučení odborné literatury.

ANOTACE

Gramatická terminologie současných učebnic a metod FLE
Ústav romanistiky
Pedagogická fakulta Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích
Andrea Vojtová
2010

Tato diplomová práce sleduje gramatickou terminologii, která se nachází v současných učebnicích francouzského jazyka a metodách FLE. Zaměřuje se především na problematiku slovních druhů a interpretaci některých z nich v analyzovaných příručkách. Se slovními druhy je sledováno i použití terminologie-francouzské nebo české.

Klíčovým tématem této práce je metajazyk používaný nejen ve výkladech gramatiky, ale i v zadáních jednotlivých gramatických cvičení.

Cílem práce je zjistit, v jaké míře učebnice používají lingvistickou terminologii a zda postupují podle národních tradic. V neposlední řadě se pokusí zjistit, zda se autoři učebnic zabývají všemi slovními druhy.

Vedoucímu diplomové práce: PhDr. Ondřeji Peškovi, Ph.D.

ABSTRACT

Grammatical terminology of the contemporary French textbooks
and FLE textbooks

Institute of French Studies

Pedagogical faculty of the University of South Bohemia

Andrea Vojtová

2010

This thesis observes grammatical terminology which can be found in the contemporary textbooks of the French language which have been published in the Czech Republic and France.

Primarily, it deals with the question of word classes and their interpretation in the analyzed books. It works with the terminology (French and Czech) of the word classes.

The crucial theme of this work is metalanguage used not only in the explications of the particular items of grammar but also in the tasks for the grammar exercises.

The aim of this work is to find out a certain extent the textbooks use the linguistic terminology to. It also tries to discover whether they use national grammatical tradition. Last but not least it tries to learn whether the textbooks include the complete list of word classes.

OBSAH

1 ÚVOD.....	3
2 Gramatika.....	5
2.1 Vysvětlení pojmu; funkce gramatiky.....	5
2.2 Druhy gramatiky.....	6
3 Lingvistika.....	8
3.1 Vysvětlení pojmu; funkce lingvistiky.....	8
3.2 Vliv lingvistiky na gramatiku.....	9
4 Metajazyk.....	10
4.1 Co je to metajazyk?.....	10
4.2 Je důležité používat v hodinách FLE metajazyk?.....	11
5 Nomenklatura a její zavedení.....	12
5.1 Gramatická nomenklatura z roku 1910.....	12
5.2 K čemu nomenklatura slouží.....	13
6 Gramatická tradice- vliv škol a směrů.....	14
7 Slovní druhy.....	15
7.1 Gramatická tradice slovních druhů- historický vývoj.....	18
8 Gramatická terminologie současných učebnic francouzského jazyka a metod FLE... 20	
8.1 Úvod.....	20
8.2 Obecné odlišnosti učebnic.....	22
8.3 Stručná charakteristika učebnic vydaných českými nakladatelstvími.....	23
8.3.1 Učebnice do roku 1989.....	23
8.3.1.1 <i>Francouzština pro střední školy</i>	23
8.3.1.2 <i>Francouzština pro jazykové školy</i>	27
8.3.2 Učebnice po roce 1990.....	30
8.3.2.1 <i>En Français 1, 2, 3, 4</i>	30
8.3.2.2 <i>On Y Va, Francouzština pro střední školy 1, 2, 3</i>	32
8.3.3 Závěr.....	33
8.4 Francouzské metody na českém trhu.....	34
8.4.1 <i>Espaces</i>	34
8.4.2 <i>Libre Échange 1, 2, 3</i>	36
8.4.3 <i>Panorama 1, 2, 3</i>	38
8.4.4 <i>Connexions 1, 2, 3</i>	39
8.5 Závěr.....	40
9 Gramatická terminologie francouzských slovních druhů.....	41
9.1 Francouzské slovní druhy podle vybraných příruček.....	42
9.1.1 <i>Francouzská mluvnice</i>	42
9.1.2 <i>Mluvnice francouzštiny</i>	42
9.1.3 Rozdíly v použití terminologie v analyzovaných příručkách.....	43
9.1.4 <i>Le bon usage</i>	44
9.1.5 Poznámky k tomuto rozdělení.....	45
9.1.6 Rozdíly v rozdělení a terminologii ve francouzské a českých příručkách.....	45
10 Problematické slovní druhy z hlediska terminologie.....	47
10.1 Determinanty (<i>les déterminants, les adjectifs déterminatifs</i>).....	47
10.1.1 <i>Francouzská mluvnice</i>	48
10.1.2 <i>Mluvnice francouzštiny</i>	49
10.1.3 <i>Le bon usage, grammaire française</i>	50
10.1.4 Rozdíly v rozdělení a terminologii ve francouzské a českých příručkách.....	50
10.2 Zájmena (<i>les pronoms</i>).....	51
10.2.1 <i>Francouzská mluvnice</i>	51

10.2.2	<i>Mluvnice francouzštiny</i>	52
10.2.3	<i>Le bon usage, grammaire française</i>	52
10.2.4	Rozdíly v rozdělení a terminologii ve francouzské a českých příručkách	53
10.3	Analýza determinantů a zájmen v učebnicích	53
10.3.1	Učebnice vydané na našem území	53
10.3.1.1	<i>Francouzština pro střední školy</i>	54
10.3.1.2	<i>Francouzština pro jazykové školy</i>	56
10.3.1.3	<i>En Français</i>	57
10.3.1.4	<i>On Y Va</i>	58
10.3.2	Učebnice vydané ve Francii	59
10.3.2.1	<i>Espaces</i>	59
10.3.2.2	<i>Libre Echange</i>	60
10.3.2.3	<i>Panorama</i>	61
10.3.2.4	<i>Connexions</i>	61
10.4	Shrnutí	63
10.5	Částice, prezentativy, citoslovce	63
11	Předmět přímý a nepřímý vyjádřený osobním zájmenem	65
11.1	Analýza předmětu přímého a nepřímého v učebnicích vydaných na našem území	66
11.1.1	<i>Francouzština pro střední školy</i>	66
11.1.2	<i>Francouzština pro jazykové školy</i>	67
11.1.3	<i>En Français</i>	68
11.1.4	<i>On Y Va</i>	69
11.2	Analýza předmětu přímého a nepřímého v učebnicích vydaných ve Francii	70
11.2.1	<i>Espaces</i>	70
11.2.2	<i>Libre Echange</i>	71
11.2.3	<i>Panorama</i>	72
11.2.4	<i>Connexions</i>	73
11.3	Shrnutí	74
12	Gramatická terminologie slovesných časů	76
12.1	Minulý čas složený v učebnicích vydaných u nás	76
12.1.1	<i>Francouzština pro 1. ročník středních škol</i>	76
12.1.2	<i>Francouzština pro jazykové školy 1</i>	77
12.1.3	<i>En Français</i>	77
12.1.4	<i>On Y Va</i>	78
12.2	Shrnutí	79
	Závěr	80
	Résumé	82
	Seznam použité literatury	84

1 ÚVOD

Tématem této práce je analýza gramatické terminologie v učebnicích francouzského jazyka a metod FLE se zaměřením na problematiku terminologie slovních druhů ve vybraných učebnicích.

Francouzský jazyk se těší velké oblibě studentů i pedagogů a je jedním z oficiálních jazyků Evropské unie. Také v České republice se tento jazyk vyučuje a je součástí školních vzdělávacích programů. Pro jeho výuku si studenti i pedagogové mohou vybrat z celé škály učebnic a příruček.

Cílem mé práce je poukázat na problematiku terminologie slovních druhů a jejich rozdělení do jednotlivých kategorií. Tato oblast gramatiky, která je v každé z učebnic více či méně přítomna, totiž v některých z nich naráží právě na terminologické překážky. Je to především kvůli faktu, že gramatická terminologie není sjednocená a stále podléhá změnám.

Práce vychází z poznatků lingvistů a lingvistických směrů, které měly a stále mají na terminologii v učebnicích tohoto jazyka velký vliv. Pro analýzu terminologie posloužily především příručky věnované lingvistice, jejímu vývoji a také obecné lingvistické příručky, které popisují jazyk takový, jaký je. Dále byly použity učebnice francouzštiny, které se běžně v českých školách pro výuku tohoto jazyka používají.

Ve své diplomové práci jsem metodicky postupovala nejdříve od obecné charakteristiky gramatiky a lingvistiky a vzájemného vztahu těchto dvou věd, další kapitoly jsem věnovala metajazyku a nomenklatuře. Po tomto obecném pojednání jsem se zaměřila na problematiku slovních druhů a jejich historický vývoj. Práce hovoří o učebnicích jako o celku, tudíž je jedna z kapitol věnována i obecné charakteristice knih, aby si tak čtenář mohl vytvořit vlastní obraz o používání terminologie v učebnicích. Tato kapitola tvoří úvod ke gramatické terminologii jednotlivých slovních druhů.

Stěžejní část této diplomové práce spočívá v analýze vybraných slovních druhů v jednotlivých učebnicích české a francouzské provenience, českou veřejností nejpoužívanějších. Pozadí tohoto rozboru tvoří tři nejpoužívanější příručky, které shrnují francouzský jazyk jako celek a ve kterých můžeme francouzskou gramatickou terminologii nalézt. Hlavními body analýzy jsou determinanty, zájmena, předmět přímý

a nepřímý, které z hlediska didaktického a terminologického způsobují studentům největší potíže.

Práce je psaná v českém jazyce. Nicméně v samotné analýze slovních druhů, respektive v jejích částech, jsou jako názorné příklady použity samozřejmě i francouzské termíny, abychom měli možnost vidět rozdíl v používaných termínech.

Analýza těchto učebnic vychází z odborné literatury a lingvistických děl autorů, která jsou uvedena v bibliografii na konci této práce.

Tato práce si neklade za cíl analyzovat a popsat veškerou terminologii používanou v učebnicích francouzštiny. Snaží se poukázat pouze na některé oblasti terminologie, které mohou být pro výuku tohoto jazyka stěžejní.

Základní otázky, na které se pokusím najít odpovědi, jsou následující:

- Je v učebnicích používán metajazyk? Pokud ano, jaká je jeho role?
- Je použita tradiční terminologie? Pokud ano, jakým jazykem je daný jev vysvětlen? Brání používání francouzského či českého jazyka v porozumění?
- Je rozdělení slovních druhů ve francouzském a českém jazyce odlišné? Pokud ano, jak se k této problematice staví autoři?
- Najdeme v učebnicích vysvětleny všechny slovní druhy?

2 Gramatika

Gramatika tvoří nedílnou součást každé učebnice, se kterou se můžeme na dnešních školách setkat. Je to jedna z kompetencí, kterou by měl student při studování jazyka ovládat, aby si tak mohl rozšiřovat dovednosti i v jiných okruzích, jež k ovládnutí jazyka bezpochyby patří. Nyní se podíváme na různé definice, které vysvětlují tento pojem, na funkci gramatiky a také na různé druhy gramatiky, které s touto prací úzce souvisí.

2.1 Vysvětlení pojmu; funkce gramatiky

Gramatika je podle slovníku Larousse (1994, s. 1425) souhrnem lingvistických struktur, které jsou charakteristické pro určitý jazyk. Popisuje tyto struktury a také fungování určitého jazyka.¹

Základní funkcí jazyka je sloužit jako prostředek lidské komunikace. V této funkci se uplatňuje složka **pojmenovávací** (prvky mimojazykové skutečnosti je třeba pojmenovat) a složka **usouvztažňovací** (pojmenování je vedeno do vztahů).

Gramatický popis jazyka se týká složky usouvztažňovací. Mluvnice jazyka obsahuje především morfologii a syntax. Morfologie se zabývá vnitřní strukturou a obměnami slov, zatímco syntax zkoumá jazykové jevy na úrovni věty. Obě tyto roviny spolu však úzce souvisejí (Černý, 1998).

Gramatika je tedy souhrn pravidel jazykového systému, který je chápán jako princip tvorby vět, promluv a textů (Čermák, 2004, s. 118).

Analýzy gramatiky však nejsou konečné, stále dochází k novým teoriím a změnám. Gramatika podléhá vývoji, stejně jako celý jazykový systém. Gramatické znalosti a teorie tedy zůstávají ve fázi rozvoje a jsou otevřeny novým horizontům.

Termín **gramatika** má podle lingvistů několik definic. Na začátku práce se nachází definice gramatiky, kterou najdeme ve slovníku Larousse. Zde uvedu další:

„Gramatika (mluvnice) je organizovaný úhrn pravidel jazykového systému chápaný jako principy tvorby a organizace vět, promluv, textů, a tedy komplexních

¹ *Ensemble des structures linguistiques propres à telle ou telle langue; description de ces structures et du fonctionnement de cette langue.“*

jednotek jazyka a jejich skládání z jednotek elementárních (tj. často bez výčtu většiny jednotek systému)“

(Čermák, 2004, s. 118)

Můžeme zde vidět, že gramatika se neobejde bez vlivu a pomoci lingvistiky, která upřesňuje a propůjčuje gramatice své termíny.

2.2 Druhy gramatiky

Setkáváme se s mnoha druhy gramatiky a přístupů ke gramatice, proto si dovoluji vysvětlit ty, které se nějakým způsobem dotýkají této práce.

Gramatika synchronní

Tato gramatika se zaměřuje na popis určitého gramatického jevu, a to ať soudobého, nebo starého.

Gramatika diachronní

Jde o gramatiku, která se zabývá různými stupni vývoje jazyka a která studuje vztahy mezi jednotlivými jazykovými prvky v průběhu jejich vývoje.

Gramatika preskriptivní

Gramatika preskriptivní se snaží zobrazit správný úzus prostředků jazyka.

Gramatika strukturní

Gramatika strukturní vychází z teorie jazyka a popisuje lingvistické směry, jako je například pražská, kodaňská, ženevská škola. Dále studuje systémové a textové struktury jazyka.

Gramatika generativní

Generováním konečného počtu prvků tvoří nekonečný počet vět.

Gramatika funkčně generativní

Tato gramatika integruje funkce a principy jazykových rovin.

Gramatika srovnávací

Srovnávací gramatika studuje vždy dva nebo více jazyků. Ty poté srovnává na různých rovinách a snaží se mezi nimi najít odlišnosti, nebo naopak typologické podobnosti a genetickou příbuznost.

(Čermák, 2004, s. 119)

3 Lingvistika

Nyní jsme se seznámili s pojmem gramatika a její funkcí. Gramatika, především školní, však úzce souvisí s lingvistikou. Ta jí totiž propůjčuje své termíny. Díky lingvistice učitelé, a nejen oni, mohou o gramatice mluvit za pomoci jazyka, který se nazývá metajazyk. Tomuto jevu bude také věnováno pár stránek.

3.1 Vysvětlení pojmu; funkce lingvistiky

Grand Larousse (1994, s. 1857) popisuje lingvistiku jako vědu, která se zabývá studiem řeči a jazyků².

„Jazykověda je teoretická společenskovední disciplína, zabývající se zkoumáním přirozených lidských dorozumívacích kódů- jazyků.“

(Erhart, 1984, s. 7)

Erhart (1984, s. 7), označuje jazykovědu za pouze teoretickou disciplínu, ne za praktickou. Říká, že člověk je schopen prakticky ovládat až několik jazyků, ale neuplatňuje přitom jakékoli teoretické znalosti daného jazyka. Co se týká jazykovědců, tak ti nemusí ovládat ani jeden cizí jazyk a nebrání jim to ve zkoumání rozličných jevů.

„Jazykověda zkoumá přirozené jazyky; k jejím úkolům nepatří konstrukce umělých jazyků nebo umělých matematických kódů.“

(Erhart, 1984, s. 7)

Existuje nesmírné množství jazyků (počet je odhadován na 3000-4000), proto se lingvistika, stejně jako jiné oblasti, dělí na dílčí obory a podskupiny.

Jak již bylo řečeno, jazykověda se dělí na velké množství oborů. Jedním z hlavních kritérií při rozdělení zkoumaných jazyků je předmět jejího studia. Tím se

² „Linguistique: Science qui a pour objet l'étude du langage et des langues.“

myslí, že je nutné od sebe oddělit jazykové rodiny. Tak dochází ke studiu bohemistiky, romanistiky a dalších.

Jiné dělení lingvistiky je podle toho, které části daného jazyka jsou předmětem jazykové analýzy. Tím nám vznikají disciplíny jako **fonetika a fonologie**, které se zabývají zvukovou stránkou jazyka, **lexikologie a lexikografie**, které pracují se slovní zásobou, **sémantika** zkoumající významy slov nebo **gramatika**, kterou dělíme na **morfologii** zkoumající slovní tvary a **syntax** (větná vazba).

(Černý, 1979, s. 6)

3.2 Vliv lingvistiky na gramatiku

Když se zamyslíme nad lingvistikou a gramatikou, se kterou se setkáváme ve školách, tak pochopíme, že jedna bez druhé se neobejde. Neobejde se bez nich ani učitel, který ve svém výkladu používá pedagogickou gramatiku. Jak máme tomuto termínu rozumět? Pedagogická gramatika je ta, která ve své podstatě vychází z lingvistiky, tedy takového odrazového můstku pro školní gramatiku. Lingvistika propůjčila gramatice své termíny.

Pro to, aby školní gramatika splňovala cíle, které si předsevzala, je potřeba i těch, kteří jazyku rozumí po stránce teoretické a kteří vědí, jak jazyk funguje.

Faktem však je, že žáci a studenti nemají takové schopnosti, aby rozuměli odbornému jazyku, který lingvistika a lingvisté používají. Úkolem tvůrců gramatických příruček a učebnic tedy je vědecký jazyk zjednodušit natolik, aby si zachoval svůj původní význam a myšlenku, ale aby byl srozumitelný pro běžné uživatele.

K zjednodušení vědeckého jazyka nám slouží speciální jazyk, který se nazývá *metajazyk* a který slouží k popisu jazyka. V následující kapitole si jeho funkci přiblížíme.

4 Metajazyk

„V jazykovědě se za formální jazyk považuje nejčastěji obvykle poněkud volněji pojatý **metajazyk**, chápeme-li ho jako nástroj k mluvení o jiném jazyce (zvl. přirozeném), nebo o jiné části jazyka, resp. k jeho popisu, i když naopak každý metajazyk nemusí být formálním jazykem, tj. není-li dostatečně explicitní a exaktní. Takovým metajazykem popisovaný či rozebíraný jazyk se pak pro odlišení nazývá **objektový jazyk**. V jazykovědě se tudíž setkáme s formálním jazykem např. při popisu morfologie, syntaxe aj., v širším smyslu se pak někdy mluví i o jazyce lingvistiky...“

(Čermák, 2004, s. 15)

4.1 Co je to metajazyk?

Metajazyk je podle Čermáka (1993, s. 60-62) jazyk, který se používá při popisu jiných jazyků. To znamená, že metajazyk zahrnuje terminologii nebo speciální jazyk používaný k popisu daného jazyka. Jinak řečeno, je to gramatika, nebo jakákoliv diskuze o jazyku. Metajazyk obsahuje výrazy objektového jazyka a zahrnuje syntaktická a sémantická pravidla. Používá speciální slovník (například podmět, přísudek, předmět) a stavbu věty, která je v zásadě stejná jako u analyzovaného jazyka.

Metajazyk dále může operovat s velkou škálou grafických znaků či schémat pro daný popis. Vedle velké řady používaných termínů se u metajazyka setkáváme i s nejazykovými prostředky, kterými jsou například uvozovky, fonetické značky nebo závorky a různé symboly. Se vznikem generativní gramatiky vzrostla také potřeba formativního popisu jazyka.

Například: *Je suis à la maison*. Tato věta je nazvaná P (*phrase*) a obsahuje různé členy: N (*nom*), V (*verbe*)...

Setkáváme se s různými požadavky na metajazykové prostředky- ty by měly být ekonomické, exaktní a jednoznačné.

Metajazyk je také založen na své konstrukci.

„Základní představou konstrukce metajazyka je jeho hierarchizovaná struktura (kde každá rovina bude definována nižší), přičemž v jeho jádru budou jen sémanticky primitivní pojmy...“

(Čermák, 1993, s. 61)

4.2 Je důležité používat v hodinách FLE metajazyk?

Lidé pohybující se v oblasti jazyků a učení o jazycích se v přístupu k otázce, zda používat metajazyk v hodinách cizího jazyka, rozdělují na dvě skupiny.

Ta první by se dala označit za zastánce přirozené komunikativní metody. Podle nich stačí, když se cizím jazykem mluví a pravidla týkající se gramatiky nejsou vůbec důležitá. Jinými slovy- používání jazyka bez teorií.

Druhá skupina jazykovědců říká, že jazyk se bez teorie naučit nedá. Každý, kdo chce jazyk dobře ovládat, by měl zvládnout alespoň základy teorie a terminologie.

Jen hrstka rodilých mluvčích celého světa je schopna mluvit o svém jazyce teoreticky. Gramatika a mateřský jazyk mohou být odděleny jeden od druhého, protože jsme schopni naučit se svůj jazyk implicitně. Ve skutečnosti se pouze malé dítě dokáže naučit svůj mateřský jazyk, aniž by si kladlo metalingvistické otázky.

Samozřejmě, že vysvětlení gramatiky se neobejde bez popisu, ukázek a používání gramatických termínů. To znamená, že i při sebemenším použití jakéhokoliv gramatického názvu používáme metajazyk. V tomto případě bychom se měli rozhodnout, jaký metajazyk použít. Jak již bylo řečeno, je také důležité, aby učitel znal základní termíny pro popis jazyka.

Jazyková nomenklatura, stejně jako jazyk samotný, podléhá neustálému vývoji, takže je za potřebí se seznámit s případnými změnami v cizojazyčné nomenklatuře. Problém může být také neexistující jev v jazyce výchozím, proto bychom měli použít tu nejvhodnější variantu, která by nebránila studentům v porozumění. Naopak, by jim měla v porozumění a pochopení problematiky pomoci a správně je navést, aby si daný jev v dobré míře osvojili.

Hlavní myšlenkou zavedení jednotného názvosloví je fakt, že se sjednotí termíny, v našem případě gramatické termíny, používané při výuce jazyků ve školách. I francouzští lingvisté pocítili tuto nutnost, proto v historii Francie došlo ke třem velkým reformám gramatické terminologie.

5 Nomenklatura a její zavedení

Nomenklatura je souhrn slov, používaných ve vědě, umění, nebo příbuzných odvětvích a podaných metodickou klasifikací; metoda je využívána pro zavedení této klasifikace.³

(Grand Larousse, 1994, s. 2183)

Francouzští specialisté rozdělili nomenklaturu pro výuku francouzského jazyka na tři důležitá období:

- gramatická nomenklatura z roku 1910
- gramatická nomenklatura (*Nomenclature grammaticale pour l'enseignement du français dans le second degré*) pro výuku francouzského jazyka na druhém stupni z 22. července 1975
- gramatická terminologie vydána 1. června 1997 (*Terminologie grammaticale*)

(<http://cediscor.revues.org/271#tocto1n3>;

<http://crdp.ac-bordeaux.fr/documentalistes/docadmin/gramaire.pdf>)

5.1 Gramatická nomenklatura z roku 1910

Koncem devatenáctého a počátkem dvacátého století volala výuka francouzského jazyka po reformě. Výuka potřebovala získat nějaký směr, sjednotit pravopis a gramatická pravidla. Tento pokus o reformu byl výsledkem špatné situace ve školách. Mluvčí stále častěji tíhli k tomu, že v psané formě používali mluvenou francouzštinu.

Na scénu proto nastupuje Ferdinand Brunot, pedagog učící na jednom z francouzských lyceí. Ten se chopil nelehkého úkolu- reformy francouzského pravopisu. Tento úspěšný pokus vyústil v zavedení první francouzské gramatické nomenklatury roku 1910.

³ „*Nomenclature: Ensemble des mots en usage dans une science, un art, ou relatifs à un sujet donné, présentés selon une classification méthodique; méthode employée pour l'établissement de cette classification.*“

Svou práci Brunot založil na třech důležitých principech:

- nevymýšlet nová slova, pouze v krajních případech
- vybrat pouze jeden termín z již existujících
- vybrat již známý a používaný termín ve školách

(<http://cediscor.revues.org/271#tocto1n3>)

5.2 K čemu nomenklatura slouží

Vyvstává nám zde otázka, k čemu taková gramatická nomenklatura slouží? Je tu proto, aby studovala a objasnila vztah mezi oficiální gramatickou terminologií a lingvistickou terminologií. Oficiální nomenklatura má sloužit školským institucím. Bez lingvistické nomenklatury bychom se však nemohli obejít, protože je to právě ona, která „propůjčuje“ učebnicím a vyučujícím své teorie i terminologii.

Gramatická terminologie vzniklá pro potřeby školy je charakterizována jako sjednocená a uzavřená. Oproti tomu lingvistická terminologie je striktní a stále otevřená novým teoriím.

Zavedení gramatické nomenklatury se dotýká všech možných oblastí- slovesných způsobů, časů a dalších jevů. Terminologie byla u některých kategorií změněna, nicméně významy zůstávají stále stejné. K těmto změnám došlo především proto, aby jejich významy byly jasnější a zřetelnější, tudíž snáze pochopitelné.

Metajazyk a oficiální nomenklatura úzce souvisí s tradičním vývojem gramatiky, lingvistiky a jejich terminologie. Každá země, respektive terminologie každé země, je založena na rozvoji různých lingvistických škol, které se gramatickou terminologií odpradávně zabývaly. Nejsou to však pouze školy a směry, díky kterým se dnes učíme více či méně známé termíny. Byli to i jedinci, kteří svými díly a myšlenkami přispěli k rozvoji bohatého terminologického slovníku v oblasti gramatiky.

6 Gramatická tradice- vliv škol a směrů

Ve své práci používám především výraz gramatická terminologie. Je tomu tak, protože se zabývám především termíny, které používáme při rozmlouvání o gramatice. Tyto termíny mají však svůj základ v lingvistice, která se již v historii stala základnou pro vývoj gramatické terminologie.

V každé zemi byl vývoj gramatiky a lingvistiky odlišný. Existovaly zde různé školy a přístupy, a proto jsou výsledkem například rozdílné kategorie slovních druhů.

Tyto školy v průběhu vývoje ovlivňovaly i gramatiku v učebnicích cizích jazyků. Šlo především o termíny, které u některých jevů procházely velkými změnami, než se došlo k dnešnímu názvosloví, se kterým se běžně setkáváme. Rozdíly můžeme také pozorovat u počtu kategorií slovních druhů. Na samotném počátku jsme znali jen podstatné jméno a sloveso. Postupným vývojem se došlo k počtu, který je veřejnosti znám dnes.

Můžeme konstatovat, že každá z těchto dvou zemí má za sebou jistou gramatickou tradici. Ta se od sebe určitým způsobem liší. Je tomu tak, protože v každé z těchto zemí se v průběhu vývoje objevovaly jiné lingvistické směry, které gramatiku ovlivňovaly. Také musíme brát v potaz fakt, že oba jazyky- francouzský a český- jsou úplně odlišné, každý patří do jiné jazykové rodiny, a tudíž je vývoj gramatických jevů tak odlišný.

Společný rys však obě dvě země a jejich gramatické tradice mají- novodobá lingvistika vychází z učení Ferdinanda de Saussura. Čermák (2004, s. 74, 101, 102) prezentuje strukturalismus jako vlivný směr, který si na celém světě vybudoval velký respekt. Základní myšlenkou hlavního představitele strukturalismu byl jazyk chápáný jako systém, společenský jev, jehož základní funkce je komunikativní. Koncepce systémovosti jazyka se zabývala nejen vztahy mezi slovy, ale i jazykovými vztahy na všech úrovních jazyka.

Pražská lingvistická škola byla jedním z dalších uznávaných směrů, který ovlivnil lingvisty na celém světě. Úzká spolupráce se zahraničními lingvisty přispěla k rozvoji generativní a formální gramatiky.

Zástupcem generativní gramatiky je Chomsky, podle něhož je gramatika množina pravidel, která vymezuje všechny gramatické věty jazyka. Kategorie dělí na **lexikální** (N, V, Adj, Det, aux, prep, Pro, konj) a **frázové**, které obsahují nějaký základní člen, podle něhož je fráze nazvána (NP, VP), (Čermák, 2004, s. 166).

Rozličné lingvistické směry a školy se samozřejmě ve svých studiích zabývaly také slovními druhy. Ty se postupným vývojem, během kterého docházelo především k přidávání slovních druhů do výčtu, ustálily, a my se tudíž dnes učíme jejich konečnou podobu.

7 Slovní druhy

„Základní kategorie jazyka členící jeho lexikon do několika obecných tříd zvl. na základě společných funkcí a typů významu.“

(Čermák, 2004, s. 234)

Člověk měl již od pradávna potřebu dělit jazyk do kategorií. Tato činnost úzce souvisí s touhou člověka poznat svět co nejpodrobněji, jazyk nevyjímaje. Slovní druhy jsou názorným příkladem těchto pro člověka důležitých dělení.

Čermák (2004, s. 120) rozděluje kategorie jazyka na dvě skupiny podle toho, jestli odráží vnější realitu nebo ne. Tím dostáváme **přírozené kategorie**. Jejich názorným příkladem je jmenný rod osob. Druhou skupinou jsou **jazykové kategorie**, které neodrážejí vnější realitu. Tyto kategorie také nazýváme gramatické či morfologické.

Podle Čermáka se rozdělením slovních druhů, tzn. slov, která mají stejné vlastnosti, zabývalo mnoho lingvistických směrů. Jejich definování se zakládá na sémantických a formálních kritériích. Ta se prolínají a vzájemně ovlivňují. Vzhledem k faktu, že sémantické kritérium zahrnuje celou vnímanou realitu, je potřeba toto hledisko doplnit o formální stránku.

Čechová (2000, s. 86-89) se o kritériích třídění slovních druhů také zmiňuje. **Sémantické kritérium** je založeno na skutečnosti, kterou slova z reálného (neboli mimojazykového) světa odrážejí. **Morfologické kritérium** se používá jen u slov ohebných (těch, která mění své tvary). Toto kritérium nelze aplikovat na předložky, spojky, částice, citoslovce ani příslovce. Posledním kritériem je **syntaktické**, které se opírá o výstavbu věty a výpovědi.

Jak již bylo řečeno, tradiční třídění slov v češtině je založeno na různých kritériích. V českém jazyce přihlížíme k faktu, zda jsou slova ohebná, zda ke svému kmeni přibírají koncovky. Druhou skupinou jsou slova neohebná, ta své tvary nemění.

„Slova, která různými tvary označují různé významy mluvnické a mění se tedy podle pádů, čísla, rodu, osoby atd. (neboli se skloňují nebo časují), jsou slova ohebná. Slova, která svůj tvar nemění (neskloňují se ani nečasují), jsou slova neohebná.“

(Havránek, B.; Jedlička, A., 1981, s. 45)

Slova ohebná, která se skloňují nebo časují, jsou podle autorů této knihy následující:

- podstatná jména
- přídavná jména
- zájmena
- číslovky
- slovesa

Mezi slova neohebná patří:

- příslovce
- předložky
- spojky
- částice
- citoslovce

Pro slovní druhy používáme i termíny latinské. Můžeme tedy vidět, že latina, která propůjčila francouzštině své termíny, ovlivnila i češtinu a i v dnešní době se latinské termíny ve výuce používají.

„Pro slovní druhy máme také odborné názvy latinské. Některých se užívá častěji, některých jen zřídka. Uvedeme vám je všechny v obvyklém pořadí v jednotném čísle: 1. substantivum, 2. adjektivum, 3. pronomen, 4. numerale, 5. verbum, 7. adverbium, 8. konjunkce, 9. partikule, 10. interjekce.“

(Jelínek, J.; Styblík, V., 1971, s. 180)

Čeština nemá pro podstatné jméno či přídavné jméno jednoslovný název, proto se čím dál tím častěji setkáváme s použitím latinských názvů substantivum a adjektivum. Ostatní slovní druhy, jejichž název je jednoslovný, používají české termíny- citoslovce, sloveso a další.

Zařazení některých slov mezi slovní druhy je občas velmi obtížné. Platí to i o českém jazyce.

Česká tradice se při třídění slov přiklání k hledisku významovému, tvaroslovnému a skladebnímu. Problémem je, že tato hlediska se občas překrývají, a tudíž některá slova patří z jednoho pohledu k jednomu slovnímu druhu, z toho druhého k jiné slovnědruhové kategorii.

„Už vpředu jsme si ukázali, že třídění slov na slovní druhy není dokonalé. I v nejnovejší době byly učiněny pokusy o nové, důslednější, „čistší“ rozdělení slov, ale zatím se dokonalejší třídění nezrodilo.“

(Jelínek, J.; Styblík, V., 1971, s. 182)

Slovní druhy ve francouzštině se od těch českých liší svým počtem a i některými kategoriemi. Proto se mnoho pedagogů ve svých výkladech dopouští chyb v pojmenování jednotlivých kategorií a mnohdy i v zařazení.

Grevisse (1993, s. 178-179) nás ve své příručce poučuje, že z tradičního hlediska se dělení francouzských slov na slovní druhy utvářelo podle sémantického a syntaktického kritéria. Připouští však, že mnohem spolehlivější je dělení podle morfologických a syntaktických kritérií. Morfologické hledisko obsahuje ohebnost a neohebnost. Syntaktické kritérium zase bere v potaz, jakou funkci zaujímá slovo ve větě.

S obecnou charakteristikou slovních druhů dále souvisí jejich historický vývoj. Následující stručný přehled nám nastíní, jak jsme došli k počtu kategoriím slovních druhů, které známe dnes.

7.1 Gramatická tradice slovních druhů- historický vývoj

Tradiční západoevropské lingvistické směry a školy ve svých studiích slovních druhů vycházejí z řecké tradice, a to především z Platona. V jeho textech, které zůstaly pro mnoho generací zachovány, nalézáme první zmínky o uvědomění si existence slovních druhů. U tohoto autora můžeme zaznamenat upozornění na dva slovní druhy- *onoma* (podstatné jméno) a *rhême* (sloveso).

Aristoteles přidal k těmto dvěma základním druhům ještě spojku a člen.

U slovních druhů dále přichází na scénu vliv latiny a latinských škol. Termín „*parties du discours*“ je překladem latinského termínu *partes orationis*, který je kalkem řeckého termínu *ta mēre tou logou*.

První nejpracovanější klasifikaci slovních druhů vytvořil Dionysios Thrax, který ve svém díle *Thechné grammatiké* čtenáře seznamuje s osmi slovními druhy.

Toto rozdělení bylo odrazovým můstkem lingvistů po dalších tisíc let. Slovními druhy, které představil, jsou: jméno, sloveso, participium, člen, zájmeno, předložka, příslovce a spojka.

Tato latinská gramatická tradice se dále opírá o dva mocné pilíře mající podobu několikasvazkových děl. Jsou jimi *L'Arts de Donat* a *Les Institutions grammaticales de Priscien*. Tyto knihy se zabývají základním studiem jazyků, písmen, slovních druhů, fonetiky a dalších okruhů. Z nich poté vycházejí jiná díla popisující gramatiky dalších evropských jazyků.

Donat rozdělil své dílo nesoucí název *L'Arts* na dvě části. Ta první *L'Arts minor* obsahuje ve své době kompletní popis slovních druhů, zatímco druhá část *L'Arts major* obsahuje svazky o fonologii a dalších.

Tento autor zavedl osm kategorií slovních druhů. Člen mezi ně nezařadil.

Priscianus použil ve svém díle *Institutiones grammaticae* Dionysovo rozdělení slovních druhů a vzhledem k faktu, že latina nemá člen, ho do svého rozdělení nezařadil. Naopak ale zavádí pojem citoslovce.

Od poloviny 12. století autoři sice vycházejí z latinských gramatik, ale na základě logiky a filozofických podkladů oddělují z tradičního rozdělení slovních druhů přídavné jméno, které doposud bylo se substantivem v kategorii jmen.

Později na scénu přichází Robert Estienne, který roku 1557 k již existujícím zmíněným slovním druhům připojuje devátý. Je jím člen.

V 17. století vychází uznávaná gramatika *La Grammaire générale et raisonnée de Port-Royal*, která vychází z tradice a uvádí devět kategorií slovních druhů:

- 1) jméno
- 2) člen
- 3) zájmena
- 4) participium
- 5) předložky
- 6) příslovce
- 7) slovesa
- 8) spojky
- 9) citoslovce

Tyto slovní druhy se dělí podle sémantického kritéria do dvou skupin. Do první skupiny patří prvních šest slovních druhů, které se vztahují k objektům lidského myšlení. Druhá skupina slov, poslední tři slovní druhy, se vztahují k formě a způsobu myšlení.

(Černý, 1979, s. 54-77)

Postupným vývojem jsme došli až k současnému rozdělení slovních druhů, které je v některých zemích odlišný. Je tomu tak proto, že jazyky nejsou stejné a některé jevy, které v jednom jazyce existují, v tom druhém nenajdeme.

Cíl práce není pouze analýza problematických slovních druhů v jednotlivých učebnicích, ale i obecná charakteristika učebnic, ve kterých budu dále analyzovat terminologii vybraných slovních druhů. Obecnou charakteristikou učebnic začíná stěžejní částí této práce.

8 Gramatická terminologie současných učebnic francouzského jazyka a metod FLE

8.1 Úvod

Ještě před tím, než se zaměříme na analýzu slovních druhů v jednotlivých učebnicích, stručně charakterizujeme vybrané učebnice a použití gramatické terminologie nejen u slovních druhů. Slovní druhy jsou stěžejní problematikou této práce, ale přehled knih a jejich použití jak francouzské, tak i české terminologie, je také velmi důležitý. Termíny se totiž liší například i u slovesných časů, které však z hlediska didaktického nezpůsobují většinou zásadní problémy.

Při analýze současně dostupných učebnic v České republice se zaměříme jen na ty nejdůležitější, respektive dosud nejpoužívanější. Je pravdou, že můžeme zaznamenat velký příliv nových a nových učebnic, které se teprve dostávají do povědomí uživatelů. Obecně můžeme konstatovat, že český trh nám již nabízí celkem uspokojivou škálu různých učebnic a metod FLE. Tyto učebnice či metody jsou obvykle prodávány spolu s kazetami nebo ty modernější s CD.

Úvodem bych ráda podotkla, že učebnice vydané před rokem 1989 jsou pouze od českých nakladatelství a to v důsledku režimu, který nedovoloval příliv zahraničních metod.

V první řadě je však důležité pochopit rozdíl v pojmenování učebnic francouzského jazyka- v českém jazyce jsou to učebnice. Ve francouzském jazyce nazýváme tyto knihy *méthodes*. Je třeba si uvědomit, že v českém jazyce slovo „metoda“ znamená zcela něco jiného. Máme na mysli například metody vyučovací, komunikativní apod. V českém jazyce se však pojem „metoda“ jakož označení pro učebnici již také objevuje. Nicméně stále je více zažitý pojem učebnice.

Obecně učebnice nelze nazvat příručkami, kde by byla obsažena veškerá gramatika se všemi svými výjimkami a podrobnostmi. V těchto učebnicích je zachycen základní výklad jevů, s kterými se můžeme setkat v běžných životních situacích.

Jak jsem uvedla v úvodu své práce, učebnice si propůjčují lingvistické termíny, aby tak mohly snadněji hovořit o jazyce, který je vyučován.

Český trh nám v dnešní době poskytuje tyto učebnice, které jsou napsané českými autory:

En Français

On y Va

Dále však se ještě můžeme setkat s učebnicemi vydanými v letech šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých. Tyto učebnice jsou všechny nazvané *Francouzština*. Této řadě učebnic se budeme věnovat z jednoho prostého důvodu. Sice se již nepoužívají při výuce, ale je zajímavé, jakým způsobem jsou- a to nejen didakticky, ale i z lingvistického hlediska- zpracované a jakou terminologii používají.

Z francouzských příruček si vybereme ty, které dnes ve školách vidíme asi nejčastěji. Ze své praxe a z praxe svých kolegyně a kolegů jsem si vybrala tyto čtyři učebnice:

Espaces

Libre Échange

Panorama

Connexions

Po roce 1989 můžeme zaznamenat příliv učebnic (*méthodes*) z Francie a také logicky zvýšený zájem o ně. Pro lektory francouzštiny to bylo něco nového a velmi užitečného, co usnadňovalo výuku cizího jazyka. Učebnice byly nové, s barevnými obrázky a fotografiemi a rozhodně vzbuzovaly velký zájem i mezi studenty.

Dalo by se říci, že gramatika je v tuto dobu odsouvána do pozadí a větší důležitost přebírá komunikativní metoda, která studenta připravuje na komunikaci v běžném životě. *Actes de parole* tak tvoří nedílnou součást každé lekce.

V praktické části se nejprve budeme věnovat stručnému popisu jednotlivých učebnic. Dále se blíže podíváme na příkazy učitele (*consignes*), které jsou ve všech učebnicích hojně použity.

8.2 Obecné odlišnosti učebnic

Každá učebnice je pochopitelně jiná. Obecně však můžeme říct, že rozdíl mezi českými učebnicemi a francouzskými je poměrně velký a na první pohled viditelný. Jde především o pojetí gramatiky. České učebnice se mnohdy uchylují k českému výkladu gramatických jevů a ne vždy respektují terminologické termíny. Ať se podíváme do jakékoliv učebnice, v každé z nich se najde nemálo odchylek a různých názvosloví. Je pravdou, že překlad jevu, který v českém jazyce neexistuje, je více než složitý. Nicméně by se měla dodržovat určitá pravidla, která by všechna pojmenování sjednotila a poté i možná zjednodušila jejich osvojení.

Co se týče francouzských metod, gramatika je zde víceméně jasná. Alespoň co se týče názvosloví. Je tedy otázkou, jakou terminologií by měl vyučující používat, aby ji co nejlépe svým žákům vysvětlil.

Dovolte mi uvést příklad. Ve francouzském jazyce existuje čas, který nemá v českém jazyce obdoby. Je to *subjonctif*, který je v některých učebnicích překládán jako *spojovací čas*, v jiných je uveden jako *konjunktiv* a v některých je zachována jeho původní forma, a to je *subjonctif*. Pravdou je, že v těchto případech je těžké neexistující gramatický jev v mateřském jazyce pojmenovat, proto si pojmenovávání zjednodušujeme. Především kvůli snadnějšímu pochopení dané problematiky. Samozřejmě že odlišná terminologie nezabrání v porozumění tomuto času, ale měla by se dodržovat jednotnost, protože i v jednoduchém zadání by se studenti mohli cítit ztraceni.

8.3 Stručná charakteristika učebnic vydaných českými nakladatelstvími

Nejdříve analyzujeme učebnice, které byly vydány v Československu před rokem devadesát. Věnovat se budeme každé učebnici zvlášť, abychom tak sledovali vývoj uvedení a prezentace francouzské gramatiky českým studentům. Zaměříme se na (ne)použití francouzské terminologie při uvedení gramatického jevu a dále pak i na její použití v jednotlivých zadáních.

V následujícím přehledu učebnic a jejich obecné charakteristice můžeme vidět, jakým způsobem si autoři v českých učebnicích francouzštiny s gramatikou poradili.

8.3.1 Učebnice do roku 1989

8.3.1.1 *Francouzština pro střední školy*

Francouzština pro 1. ročník středních škol

Charakteristika učebnice

Tato učebnice podává základní obrázek francouzského jazyka. Studentovi umožní osvojení si základních znalostí tohoto jazyka. Obecně lze konstatovat, že se zde nachází velmi málo příležitostí k samostatnému projevu. Učitel tak musí v dostatečné míře zařadit svou vlastní fantazii a různé materiály, aby tak rozšířil potřebné, které v učebnici na první pohled chybí.

Struktura učebnice

Každá lekce učebnice je založena na úvodním článku, ve kterém jsou obsažena nová slovíčka dané lekce. Až do osmé lekce následují výslovnostní cvičení, která se zabývají i intonací a vázáním. Dále se zde setkáváme s novou gramatikou a následující cvičení slouží k jejímu procvičení. Na konci učebnice se nachází kompletní přehled výslovnosti, který je rozdělen podle souhlásek a samohlásek. Dále zde můžeme najít vybrané gramatické jevy, jako jsou například: přehled skloňování podstatných jmen, zájmena osobní, časování. Pouze *zájmena osobní (pronoms personnels)* a *časování (conjugaison)* jsou zde uvedena i ve francouzštině.

Prezentace gramatiky a použití francouzské terminologie v jednotlivých zadáních

Gramatika je v každé lekci vysvětlena pouze česky.

Co se týče gramatiky, tak student se zde zatím vůbec neseťkává s odbornou francouzskou terminologií. Všechny gramatické jevy jsou napsány česky.

Asi jediným příkladem zařazení francouzské terminologie do výkladu francouzské gramatiky je *minulý čas složený (passé composé)*, jehož první zmínka je v prvním díle na straně 147. V následujících cvičeních a jejich zadáních není francouzský termín použit. Původní termín *passé composé* se vyskytuje v některých zadáních jen občas. Není tomu však stále, autoři ho používali jen namátkově.

Francouzština pro 2. ročník středních škol

Charakteristika učebnice

Tato učebnice, stejně jako ostatní, podává a především rozšiřuje znalosti francouzského jazyka a to slovní zásoby, gramatiky a reálií. Obecně by se dalo říci, že učebnice neklade velký důraz na komunikativní stránku jazyka. Cvičení jsou založena na překladu a doplňovacích cvičeních. Vyjadřovací stránka žáka je zde poněkud opomíjena. V celé řadě těchto učebnic se ve velmi hojném počtu vyskytují cvičení k procvičení tlumočení. Studenti si také procvičují tento nelehký úkol již v prvním díle učebnic.

Struktura učebnice

Struktura této učebnice je velmi podobná svému předchozímu dílu. Oproti němu jsou zde však články o poznání delší. Po úvodním článku v každé lekci následuje slovníček, kde je studentovi předvedena nová slovní zásoba a užitečné fráze. Po seznámení se s novými výrazy je vysvětlena gramatika, která je posléze doplněna různými typy cvičení. Výslovnostní cvičení se zde již neobjevují, je samozřejmostí, že by měl student výslovnost po prvním díle již ovládat.

Na konci učebnice je zařazen slovníček nových slov, se kterými se student v této učebnici setkal.

Prezentace gramatiky a použití francouzské terminologie v jednotlivých zadáních

Druhý díl řady učebnic ze šedesátých let je také charakterizován vyložением francouzského jazyka na pozadí češtiny. Úvodní článek je sice napsán francouzsky, za ním však následují cvičení, jejichž zadání je napsáno česky. Student se stále neseťkává s francouzskou terminologií. Gramatika i veškeré gramatické termíny jsou i v této knize uvedeny česky. V porovnání s učebnicemi, které budou následovat, je zde gramatika uvedena v rámci každé lekce, na konci není již shrnuta.

První francouzský jev, který je zde nazván i svým francouzským výrazem je *minulý čas nedokonavý (imparfait)*. Jeho francouzský termín je dále použit i v zadáních.

Oproti tomu *trpný rod (voix passive)*, který je uveden v 6. lekci, má uveden i francouzský termín. V zadáních dalších cvičení se s francouzským termínem již neseťkáme.

„ *Převeďte do trpného rodu:*“

(Hobzová-Bártová, L.; Lye, S., 1966, s.52)

Francouzština pro 3. ročník středních škol

Charakteristika učebnice

Už jen při letném prohlédnutí třetího dílu učebnic *Francouzština pro střední školy* můžeme rozpoznat velký rozdíl oproti dvěma předcházejícím dílům. Stačí se podívat například pouze na zadání jednotlivých cvičení, která jsou již napsána francouzsky.

Učebnice dále rozšiřuje slovní zásobu a znalosti gramatiky.

V závěru učebnice se nachází ukázky z děl francouzské literatury a také stručný přehled literárních děl.

Struktura učebnice

I tato učebnice je pojata jako předchozí dva díly- po úvodním francouzském textu následuje nová slovní zásoba a gramatika. Ta je doplněna cvičeními a opakováním již probrané látky. V zadní části učebnice jsou zařazena nepravidelná slovesa a rozsáhlý slovníček. Celkový souhrn gramatiky zde chybí.

Prezentace gramatiky a použití francouzské terminologie v jednotlivých zadáních

V učebnici se setkáváme s jednotlivými gramatickými termíny. Daný gramatický jev je nejdříve uveden francouzským názvem a po něm v závorce následuje český překlad. Tak tomu je u většiny gramatických jevů. Samozřejmě zde stále nějaké rezervy jsou a zdaleka ne veškerá gramatika je uvedena francouzsky. Podrobné vysvětlení gramatiky je vždy v našem mateřském jazyce.

Zadání k jednotlivým cvičením jsou již i za použití francouzských termínů psána pouze francouzsky.

„Remplacez les noms soulignés par les pronoms possessifs:“

(Hobzová-Bártová, L.; Lyer, S., 1973, s. 62)

Francouzština pro 4. ročník středních škol

Na zcela stejném principu je založen i poslední díl této řady učebnic. Struktura je naprosto stejná jako struktura třetího dílu. Jediným rozdílem je výběr témat v úvodních cvičeních. Témata jsou vybrána spíše z okruhu umění- hudba, literatura, historie, věda a technika. Autoři tak chtějí rozšířit obzory studentů i v jiných sférách lidské činnosti. V knize se i hojně objevují úryvky z literární činnosti francouzských autorů. Kniha už je z větší části psána francouzsky, ale gramatika je stále vysvětlena česky. V zadáních autoři používají pouze francouzštinu. Předpokládá se, že student po skončení třetího dílu ovládá základní příkazy ve francouzském jazyce.

8.3.1.2 Francouzština pro jazykové školy

Francouzština pro jazykové školy 1

Charakteristika učebnice

„Základní trojdílná učebnice francouzštiny pro jazykové školy je určena dospělým, kteří chtějí získat dobrou praktickou znalost francouzského jazyka v rozsahu asi 4000 lexikálních jednotek, důležitých frazeologických obrátů a hlavních mluvnických jevů. Cílem je aktivní ovládnutí jazyka slovem i písmem.

(Hendrich J.; Kulík O.; Tláškal J., 1964, s. 3)

Jak autoři již v předmluvě zmiňují, na gramatiku zde není kladen zas tak velký důraz. „*Mluvnice je podána v nutném minimálním rozsahu.*“

(Hendrich J.; Kulík O.; Tláškal J., 1964, s. 3)

Gramatika zde není považována za hlavní cíl učebnice, nicméně hraje stále velmi důležitou roli v osvojení a ovládnutí jazyka.

Struktura učebnice

Stejně jako předchozí učebnice ze stejného období, tak i tato je založena na úvodním textu, který je mnohdy doplněn obrázkovou prezentací. Ten je následován slovníčkem a vybranými frazeologismy a poté mluvnicí s příslušnými cvičeními.

Učebnice se velmi precizně zabývá výslovností a pravopisem. Výkladu výslovnosti i výslovnostním cvičením je zde věnováno velké množství času. S vysvětlením výslovnosti a jejím procvičováním se student seznamuje v průběhu celého prvního dílu.

S novým pojetím procvičování se setkáváme v zadní části učebnice. Jsou zde dané rozmanité okruhy, které slouží k procvičování gramatiky a mluveného projevu. Dále je zde zařazena část *Lecture*, která slouží k procvičení čtecího projevu studenta. I výslovnost je zde rozšířena o názorné obrázky, které slouží studentovi k jejímu efektivnímu osvojení. Stejně jako v některých předchozích dílech učebnic i zde se nachází přehled časování probraných sloves a slovníček.

Prezentace gramatiky a použití francouzské terminologie v jednotlivých zadáních

Je opět nutno podotknout, že mluvnice je vysvětlena česky a ani překlady do francouzštiny zde nenajdeme. Můžeme tedy konstatovat, že autoři zvolili stejný přístup jako ti u předchozí řady učebnic- prozatím nezatěžovat studenta gramatickými termíny.

Co se týká zadání jednotlivých cvičení, tak ta jsou napsána jedině v českém jazyce. Pokud není francouzský termín pro gramatický jev zmíněn ve výkladu, tak se s ním studenti nesetkají ani v zadání.

Velkou výhodou je zde využití vizualizace a doplnění některých gramatických jevů obrázkovým výkladem. Jako příklad bych uvedla v prvním díle 8. lekci- *zájmena přivlastňovací nesamostatná*.

Francouzština pro jazykové školy 2

Charakteristika učebnice

Druhý díl navazuje na první. Jeho první lekce je nazvána: „*Opakovací lekce k prvnímu dílu*“ (Hamplová J.; Třeštíková L.; Tláškal J., 1964, s. 5).

Tento díl rozšiřuje jak slovní zásobu, tak gramatiku i realie.

Struktura učebnice

Struktura učebnice se velmi podobá předchozímu dílu- úvodní text, slovíčka, mluvnice a cvičení. Na posledních stránkách učebnice objevíme kapitolu *Appendice*, která je věnována rozvoji studenta v literatuře. Jsou zde zařazena literární díla francouzských autorů a nechybí zde ani písničky.

Prezentace gramatiky a použití francouzské terminologie v jednotlivých zadáních

Zadání cvičení jsou poněkud zmatená. Autoři používají jak jazyk český, tak francouzský. Nemůžeme s jistotou odhadnout systém, který je použit. S největší pravděpodobností zde autoři postupovali od nejjednodušších zadání k obtížnějším:

„Répondez aux questions“

(Hamplová J.; Třeštíková L.; Tláškal J., 1964, s. 30)

Zadání se zdá být pro studenty jednoduché. Je ale zvláštní, že o pár zadání dále je napsáno v českém jazyce.

„Ptejte se“

(Hamplová J.; Třeštíková L., Tláškal J., 1964, s. 31)

Francouzská gramatická terminologie zde v porovnání s prvním dílem této řady učebnic dosáhla velkého pokroku. Každý gramatický jev má i svůj francouzský překlad. V nadpise je vždy jev napsán v českém jazyce, v následujícím textu, který gramatiku vysvětluje, je i ve francouzštině.

Francouzština pro jazykové školy 3

Struktura učebnice

Struktura této učebnice se podstatně liší od předchozích dvou. Úvodní články jednotlivých lekcí jsou vybrány podle osnov a gramatika i slovní zásoba už jen rozšiřují probrané učivo. „...učebnice má informativní charakter, není určena k aktivnímu zvládnutí.“

(Šufliarska A.; Beták R., 1968, s. 5)

Tento díl je založen především na komunikativnosti. V každé lekci jsou uvedena rozmanitá konverzační témata.

Prezentace gramatiky a použití francouzské terminologie v jednotlivých zadáních

Stejně jako poslední díl série učebnic *Francouzština pro střední školy*, tak i tento už používá francouzský jazyk mnohem více. Gramatické termíny jsou napsány francouzsky (např. *participe présent*). U některých se setkáváme i s českým překladem (*la forme passive- trpný rod*). Podotýkám, že jen u některých, protože naopak někde zase český termín není uveden, což může také vést k problémům s porozuměním. U jiných je zase jev napsán pouze česky (*infinitiv minulý*).

Většina zadání je napsána francouzsky, ale i mezi touto většinou se občas vyskytne jedno cvičení, jehož zadání je napsáno česky.

Zastavme se u infinitivu minulého. Je to příklad, kde autoři knihy nepoužili při jeho uvedení francouzský termín. V zadáních, která slouží k jeho procvičení se ale terminologie objevuje.

„Formez les infinitifs passés des verbes suivants et employez-les dans les phrases.“

(Šufliarska A.; Beták R., 1968, s. 69)

Použití češtiny a francouzštiny při vysvětlování gramatiky by mělo opodstatněný důvod- studenti vždy lépe pochopí gramatiku ve svém rodném jazyce. Matoucí použití a přeskokování mezi oběma jazyky v zadáních je však nevysvětlitelné. Zde nejspíše ani neplatí postup od jednoduchého ke složitějšímu. Příkladem je:

„Přečtěte si inzerát:“

(Šufliarska A.; Beták R., 1968, s. 134)

Studenti by ve třetím díle jistě rozuměli, kdyby autoři napsali zadání ve francouzském jazyce.

8.3.2 Učebnice po roce 1990

8.3.2.1 *En Français 1, 2, 3, 4*

Charakteristika učebnic

Po roce '90 se studentům i vyučujícím dostává do rukou nová učebnice, která je ve spolupráci s Francouzi vydaná českými autory. Tato učebnice se v menší míře odlišuje od dosavadních učebnic vydaných na českém území. Jejím cílem je podat ucelený obraz o francouzském jazyce a je zaměřena převážně na ústní komunikaci. Je poměrně dostatečně doplněna autentickými fotografiemi a články, aby tak studentům přiblížila život ve Francii.

Vzhledem k tomu, že všechny tři díly jsou si v pojetí gramatiky a používání termínů velmi podobné, není potřeba je charakterizovat odděleně.

Struktura učebnic

Následující řada učebnic se výrazně liší od předchozích doposud analyzovaných. Nejdříve se budeme zabývat jejich strukturou. Jednotlivé lekce jsou rozděleny na části A, B, C, D, které jsou zaměřeny na jednotlivé gramatické jevy. Po úvodním článku každé části následují cvičení, i poslechová. Učebnice jsou doplněny rozsáhlým množstvím obrázků, které převážně slouží k osvojení si slovní zásoby. Obvykle po třech až čtyřech lekcích je zařazena pasáž *Révision*, která slouží k upevnění si probrané látky.

Výslovnosti se zde autoři moc nevěnují. Je jí věnováno pár stránek v zadní části učebnice. Za ní následuje souhrn gramatiky a slovníček.

Prezentace gramatiky a použití francouzské terminologie v jednotlivých zadáních

V pojetí gramatiky zde najdeme menší či větší rozdíly v použití francouzského a českého jazyka. V prvním díle je souhrn gramatiky pojat ryze v českém jazyce. Nesetkáme se zde s žádným z francouzských termínů. V druhém díle lze spatřit určitý pokrok. I zde však použití francouzských ekvivalentů není stoprocentní. Obecně bychom mohli konstatovat, že francouzské termíny se objevují z velké části jen u slovesných časů. Ve stejném duchu prezentují gramatiku i poslední dva díly, které občas francouzský termín použijí. Dalo by se říci, že zde ale stále ještě dominuje čeština.

Zajímavým jevem jsou zadání k jednotlivým cvičením. Velmi zřídka je v zadání použit francouzský termín pro gramatický jev, který se procvičuje. Ve většině případů je zadán příklad, podle kterého student tvoří dané věty:

„Faites des phrases.

Qui va apporter du fromage

Tu voudrais le fromage

Je veux de fromage

Prenez un peu de la glace

Je n'ai pas acheté assez la glace

“

(Taišlová J.; Baranová E.; Cluse J.-L., 1992, s. 81).

8.3.2.2 On Y Va, Francouzština pro střední školy 1, 2, 3

Charakteristika učebnic

Nová řada učebnic pochází z rukou již známé autorky učebnic francouzštiny Jitky Taišlové. Dalo by se říct, že je to prozatím jediná autorka, která se snaží stále zdokonalovat učebnice francouzštiny z dílny českých autorů. Učebnice *On Y Va* je jedna z nejpoužívanějších příruček pro výuku tohoto jazyka v českých školách. Na trhu se již objevila i její zlepšená verze, která už obsahuje i CD k poslechu.

„Použitá metoda je založena na srovnání francouzštiny s češtinou a předpokládá studium v prostředí mateřského jazyka.“

(Taišlová, J., 1996, s. 9)

Již z předmluvy je nám jasné, že gramatika zde bude opět vysvětlena v českém, čili mateřském, jazyce.

Struktura učebnic

Stejně jako série učebnic *En Français* i tato je pojata stejným způsobem – jednotlivé lekce jsou rozděleny na čtyři části, ve kterých článek tvoří základ lekce. Následují průpravná cvičení, která prohlubují a procvičují gramatickou problematiku dané lekce.

Do lekcí jsou zahrnuta výslovnostní cvičení, kterým je věnována pozornost v průběhu celého prvního dílu.

Prezentace gramatiky a použití francouzské terminologie v jednotlivých zadáních

Teprve až v sedmé lekci prvního dílu se student setkává s prvním francouzským gramatickým termínem (*blízká budoucnost- futur proche*). V následujícím díle je francouzština v termínech použita čím dál tím častěji, nicméně její použití není stoprocentní.

Zadání pro cvičení jsou psána ve francouzštině, ale stejně jako u učebnic *En Français*, se s použitím francouzské terminologie téměř nesetkáme. Opět je dán příklad, podle kterého studenti systematicky postupují. Název jevu, který se procvičuje,

zde není uveden. Například v lekci 6 si studenti rozšiřují své znalosti o *subjonktivu*. Cvičení, která slouží k osvojení tohoto jevu, však neobsahují ani zmínku o *subjonktivu*.

„*Dites d'après les exemples en utilisant POUR QUE:*“

(Taišlová, J., 1998, s. 93)

8.3.3 Závěr

Závěrem můžeme obecně konstatovat, že v českých učebnicích se u gramatických jevů objevují francouzské termíny převážně u slovesných časů. Pro studenty je pravděpodobně jednodušší si časy ve francouzštině zapamatovat. Očividně to byla myšlenka autorů, kteří se u ostatních jevů- jakými jsou například pojmenování jednotlivých typů zájmen- francouzskou terminologií moc nezabývali.

Také můžeme pozorovat taktiku, kdy autoři své studenty v prvním díle učebnic „nezatěžují“ zbytečnou terminologií. Tu zavedou až ve druhém díle, kde občas použijí i něco, co již bylo vysvětleno v prvním díle. Mnohdy však použijí francouzský termín, který ale studenti z prvního dílu neznají.

Jinde zas uvedou novou gramatiku jak s českým tak i s francouzským termínem. Nemůžeme však generalizovat, každý případ v jednotlivých učebnicích je specifický.

Vyvstává nám otázka, zda je v dnešní době pro studenty i učitele lepší zvolit pro studium českou příručku. V tomto směru by se posluchači dali rozdělit na dvě skupiny. Někteří tvrdí, že jazyk se bez vysvětlení v mateřském jazyce naučit nedá. Ti druzí zastávají názor, že je mnohem lepší studenty od začátku postavit před francouzské termíny a jazyk se tak učit bez jakéhokoliv zásahu mateřského jazyka, nebo alespoň jen minimálního. Je na každém z nás, jaký způsob a jakou příručku zvolíme.

V následující části se podíváme na francouzské metody na českém trhu. Největší a velmi zásadní rozdíl je logicky v použití jazyka. Ani v jedné z knih nenajdeme českou větu, a tudíž i vysvětlení gramatiky je ve francouzštině.

8.4 Francouzské metody na českém trhu

8.4.1 *Espaces*

Espaces 1, 2

Charakteristika učebnic

Cíl této metody spočívá v osvojení si fungování jazyka. Žák či student by po absolvování těchto učebnic měl být schopen komunikovat francouzsky jak ústně, tak písemně. V neposlední řadě je tato metoda také určena k seznámení se s Francií (kultura, gastronomie) a dalšími frankofonními zeměmi.

Kniha je celkově bohatá na autentické texty, které kompletně dokreslují celkový obraz francouzské kultury.

Struktura učebnic

Tato francouzská učebnice se od dalších liší v tom, že má odlišnou strukturu. Každá lekce sice obsahuje článek, ale je dále rozdělena na tři části. Jsou jimi: čtení (*informations, préparations*), poslech (*parole*) a samostatný projev (*lectures, écritures*).

V každé lekci je průběžně zahrnuta gramatika a odpovídající cvičení. Samozřejmě, že jsou všechny gramatické jevy vysvětleny francouzsky již od první lekce. Proto je potřeba, aby se učitel sám orientoval ve francouzské terminologii. Zadní část učebnice obsahuje minimální shrnutí gramatiky, ale převážně to, které nebylo v průběhu celé knihy podrobně vysvětleno.

Druhý díl této řady učebnic je založen na stejném principu. Gramatika je opět vysvětlena v průběhu lekcí. Jediný rozdíl oproti prvnímu dílu je ten, že v zadní části není kromě časování francouzských nepravidelných sloves žádné jiné shrnutí gramatiky.

Espaces 3

Charakteristika učebnice

Tento díl je určen pro pokročilejší studenty francouzštiny. Učebnice obsahuje především texty, které studentům umožní prohloubit si své znalosti o Francii, její kultuře a způsobu života Francouzů.

Struktura učebnice

Metoda je rozdělena na patnáct lekcí, které jsou rozděleny na různá témata:

Espaces société: aktuální texty a to i literární, které jsou doplněné o různorodá cvičení

Espaces langue: písemný projev, komunikační strategie, gramatické syntézy

Espaces Francophonie: část, která studenty seznamuje s frankofonní literaturou.

V poslední učebnici celé řady se student naučí vyjadřovat se ve francouzském jazyce na takové úrovni, aby byl schopen bez problémů vyjádřit svůj názor, argumentovat, či se zúčastnit debaty.

Bez nadsázky bychom mohli říci, že tato metoda je výborným příkladem francouzského přístupu k osvojení si jazykových dovedností. Gramatika zde již není věnována tolik času, ale student se učí, jak pracovat s textem, jak ho analyzovat a jak vyjádřit svůj vlastní názor.

„Exprimer l'opposition et la concession“

(Capelle G.; Gidon N.; Molinié M., 1991, s. 120)

Prezentace gramatiky a použití francouzské terminologie v jednotlivých zadáních

Gramatika, termíny, její příklady a zadání jsou ve všech třech dílech napsány pouze ve francouzském jazyce. Nutno však dodat, že termíny se v zadáních také moc často neobjevují. Stejně jako u českých autorů, i zde žáci a studenti postupují podle vzorových příkladů, které pouze obměňují.

„Ils refusent.

Écris à tes parents.---Non, je ne veux pas leur écrire!

1. Téléphone à ta soeur.

2. Demande à madame Petit.

.
. .
.

(Capelle, G.; Gidon, N., 1990 A, s. 70)

I v této knize však můžeme najít výjimky, kdy je procvičovaný jev v zadání nazván svým termínem:

„Suivez ces conseils.

Complétez avec des pronoms compléments d'objet direct ou indirect“

(Capelle, G.; Gidon, N., 1990 A, s.70)

8.4.2 Libre Échange 1, 2, 3

Charakteristika učebnic

Jedna z dalších oblíbených učebnic mezi českými lektory je *Libre Échange*, která obsahuje tři díly.

Tato učebnice je zaměřena na komunikační schopnosti a dovednosti studentů. Dále v ní také můžeme najít nemalé množství autentických dokumentů, které studentům přiblíží život ve Francii a frankofonních zemích.

Libre Échange 2 samozřejmě navazuje na první díl. Jejím hlavním cílem je, podle autorů, rozvíjet komunikativní schopnosti studentů. Tato učebnice je založena na třech různých okruzích- osobní a rodinné vztahy, společnost a vztahy ve světě. V každé z lekcí se procvičují různé kompetence- poslech, mluvení, porozumění psanému textu a písemné vyjadřování. Hlavní důraz je však kladen na rozvoj, prohloubení a ovládnutí porozumění psanému a mluvenému textu.

Poslední díl řady učebnic *Libre Échange 3* je určen pokročilým studentům. Na první pohled můžeme vidět, že tomu bezpochyby odpovídá i obtížnost autentických textů, kterých je v knize velký počet.

Celkově můžeme konstatovat, že učebnice je zaměřena na vyjadřování se, a to jak písemně, tak ústně. V knize je obsaženo velké množství cvičení, která studenty vedou k vlastnímu uvažování a následné analýze. Jak říkají autoři, některá cvičení se zabývají obsahem textu a jeho interpretací. Jiná jsou zaměřena na organizaci výpovědi, na vyjádření svého vlastního názoru nebo určitého postoje k jednotlivým situacím.

Struktura učebnic

První díl je určen pro začátečníky a jeho struktura je podobná ostatním učebnicím francouzského jazyka. Každá lekce obsahuje gramatiku, která je samozřejmě vysvětlena francouzsky, a jsou zde tudíž hojně použity gramatické termíny. Je proto třeba, aby učitel tyto termíny skvěle ovládal, aby je buď mohl studentům přeložit, nebo vyložit tak, aby daný gramatický jev bez problému pochopili.

V učebnici *Libre Échange 2* autoři zvolili poněkud nezvyklý způsob výkladu gramatiky. Studenti nejdříve v části *Découvrez les règles* přijdou sami na pravidla a podle nich si pak procvičí dané jevy v části *Exercices de réemploi*. Autoři knihy doporučují, aby se nepřeskakovalo, jelikož cvičení v části *Exercices* systematicky odpovídají pravidlům, na které studenti sami přichází.

V části *Votre grammaire* se studenti setkávají s tabulkami a informacemi, které upřesní naučené gramatické jevy. Student si zde tak může jednoduše vyhledat veškerou probranou látku.

Ani zde studenti nikde nenajdou souhrnný přehled mluvnice. Ta je již dopodrobna vysvětlena v každé lekci v části *Votre grammaire*.

Prezentace gramatiky a použití francouzské terminologie v jednotlivých zadáních

Zadání i mluvnice jsou pouze ve francouzském jazyce.

S termíny se ani v této učebnici moc často nesetkáme. Stejně jako u předchozích, i zde autoři dávají přednost vzorovým příkladům před použitím termínů.

„Prêtez-moi...

Vous refusez de prêter la chose demandée, vous expliquez pourquoi et vous proposez autre chose.

Exemple:

- *Vous pouvez me prêter des disques de musique classique?*
- *Non, désolé, je ne peux pas prêter mes disques mais je vous prête mes cassettes.*“

(Courtyllon, J.; Salins, G.-D. de, 1995, s. 82)

8.4.3 Panorama 1, 2, 3

Charakteristika učebnic

Knihy z řady učebnic *Panorama* jsou založeny na komunikaci a osvojení si mluveného projevu v různých životních situacích. Učebnice hojně využívají ilustrací a fotografií, aby tak zjednodušily studentům osvojení si jazyka. Autoři spolupracovali s pedagogy, kteří měli praxi ve výuce francouzštiny jako cizího jazyka. Učebnice se nijak zásadně neliší od ostatních učebnic, které jsou vydané ve Francii.

Struktura učebnic

Učebnice jsou rozděleny na šest větších celků, které jsou dále rozděleny na jednotlivé lekce. Na začátku každého celku je shrnuto, co se v něm studenti naučí. Úvodní článek opět tvoří základ každé lekce a od něj se dále odvíjejí gramatická cvičení. Výslovnosti je v každé lekci věnována menší část, která se zdá být zanedbatelná v porovnání s gramatikou. Té je v učebnici věnováno poměrně dost času a je vysvětlena za pomoci názorných obrázků. Vzhledem k rozsáhlému vysvětlení gramatiky v průběhu každé lekce nenalezneme zde v zadní části téměř žádný souhrn mluvnice. Najdeme zde pouze časování sloves a tabulky k tvoření slov ve francouzštině. Slovníček zde také chybí.

Prezentace gramatiky a použití francouzské terminologie v jednotlivých zadáních

Z faktu, že *Panorama* je učebnice publikovaná ve Francii, logicky vyplývá, že je zde gramatika vysvětlena pouze ve francouzském jazyce. Tudíž i v zadáních se s francouzskou terminologií student setká téměř v každém cvičení.

8.4.4 Connexions 1, 2, 3

Charakteristika učebnice

Connexions je řada, která obsahuje tři díly, které na sebe svým obsahem navazují. Je založena na vzájemné komunikaci a díky obrázkům a fotografiím je pro studenty zajímavá. Dalo by se říci, že na obrázcích a fotografiích je celá učebnice postavena, a ty tvoří tudíž její jádro.

Struktura učebnice

Učebnice je rozdělena na čtyři moduly, z nichž každý má za cíl studenta naučit: „*Parler de soi, échanger, agir dans l'espace, se situer dans le temps.*“

(Mérieux R.; Loiseau Y., 2004 A, s. 2)

Každý modul je rozdělen na lekce, které se zabývají v rámci daného tématu modulu jednotlivými okruhy. Student se tak naučí mluvit o sobě, představit sebe a své blízké, pozdravit, zeptat se na cestu, nebo poradit.

Úvodní text je, stejně jako v ostatních učebnicích, vodítkem celé lekce a na něm je samozřejmě prezentována i gramatika. Po úvodním textu následují cvičení k osvojení si gramatiky a i slovní zásoba. Na konci každé z lekcí je obvykle zařazen článek ze života Francouzů nebo článek, který představuje Francii či život ve frankofonních zemích.

V celém prvním dílu jsou v každé lekci uvedena fonetická cvičení.

Poslední stránky učebnice jsou věnovány fonetice, velmi stručnému souhrnu gramatiky, časování nepravidelných sloves, testům k jednotlivým lekcím a slovníčku.

Prezentace gramatiky a použití francouzské terminologie v jednotlivých zadáních

Gramatika je v každé lekci ve francouzštině a samozřejmě používá pouze francouzské termíny. Stejně tak je tomu i v zadáních cvičení.

Stejně jako u ostatních učebnic, i zde autoři v zadáních používají vzorové příklady.

„*Complétez les phrases avec me (m'), te (t'), le (l'), nous, vous, le, la, les.*“

(Mérieux, R.; Loiseau, Y., 2004 A, s. 68)

Cvičení se však nacházejí v těsné blízkosti vysvětlení gramatiky, tak si studenti mohou jednoduše vyhledat, jaký jev je procvičován.

8.5 Závěr

Nyní jsme viděli základní rozdíly mezi českými učebnicemi francouzštiny a těmi francouzskými. O viditelném rozdílu jsme již mluvili. Je jím jazyk, který je u vysvětlení gramatiky používán.

Na některých cvičeních můžeme pozorovat i jiný přístup výuky jazyka. Tato otázka se týká především didaktiky. Ve francouzských učebnicích je kladen poměrně velký důraz na různá slova a slovní spojení, která se používají při výuce psaní esejů a dalších stylistických žánrů. Obecně můžeme konstatovat, že autoři věnují poslední díly učebnic tvůrčímu psaní. Studenti tak aplikují naučené poznatky do praxe a ukáží, jak danou látku pochopili. Jde zde především o argumentaci, srovnávání a výrazy, které s touto dovedností úzce souvisí.

Oproti tomu české učebnice francouzštiny nekladou na tuto oblast tak velký důraz.

Celková charakteristika učebnic úzce souvisí s terminologií. Stěžejní kapitolou této práce jsou vybrané slovní druhy v jednotlivých učebnicích a jejich terminologie. V následující části se tedy zaměříme na terminologii slovních druhů, která je v každé učebnici (především v těch českých) odlišná.

9 Gramatická terminologie francouzských slovních druhů

Nyní se budeme zabývat analýzou slovních druhů v jednotlivých učebnicích. Nejprve se zaměříme na gramatické příručky, které mohou sloužit jako podklad k rozdělení slovních druhů. Poté bude následovat analýza některých slovních druhů v jednotlivých učebnicích.

Na první pohled si každý všimne, že počet slovních druhů je jiný. Navíc rozdělení slovních druhů, na které jsme zvyklí z českého jazyka, je ve francouzštině poněkud odlišný. Proto si při výuce učitel musí dávat pozor, jaký způsob zvolí k vysvětlení tohoto rozdílu. Anebo by měl alespoň studentům oznámit, jaké rozdíly, co se týče rozdělení slovních druhů, v těchto jazycích jsou.

V České republice máme nyní nejrozšířenější dvě příručky, kde se můžeme poučit o rozdělení slovních druhů ve francouzštině. První je *Francouzská mluvnice* (Hendrich, J.; Radina, O.; Tláskal, J., 2001). Druhá uznávaná mluvnice francouzštiny je *Mluvnice francouzštiny* (Taišlová, J., 2002).

Z těch francouzských použijeme jednu z neznámějších gramatik *Le bon usage, grammaire française* (Grevisse, 1993).

V práci konfrontujeme francouzské slovní druhy s češtinou. Proto použijeme v následující části jazykovou příručku *Stručná mluvnice česká* (Havránek, B.; Jedlička, A., 1981) která uvádí tradiční české rozdělení slovních druhů.

9.1 Francouzské slovní druhy podle vybraných příruček

9.1.1 Francouzská mluvnice

Francouzština se v počtu a pojmenování slovních druhů od češtiny podstatně liší. Podle rozdělení ve dvou již zmíněných českých příručkách jich má dvanáct a jedenáct. Je logické, že slovní druhy vycházejí ze systému jazyka, který je odlišný oproti českému.

Francouzština má podle Hendricha (2001) následující slovní druhy. Uvádím je zde i s jejich francouzskými termíny, aby bylo vidět, jak se názvosloví v jednotlivých učebnicích liší:

- podstatná jména- *les substantifs, les noms- le livre, l'amie*
- přídavná jména- *les adjectifs- joli,e, petit,e*
- určovatelé- *les déterminants- le, la, les, tout,e*
- zájmena- *les pronoms- je, nous, moi, celui*
- číslovky- *les adjectifs numéraux- trois, troisième*
- slovesa- *les verbes- avoir, marcher*
- příslovce- *les adverbes- beaucoup, joliment*
- předložky- *les prépositions- de, sur, pour*
- spojky- *les conjonctions- et, pour que*
- částice- *les particules- que, en effet*
- uváděcí výrazy- *les présentatifs- voilà, il y a*
- citoslovce- *les interjections- zut! coucou!*

(Hendrich, J.; Radina, O.; Tláskal, J., 2001, s. 129)

9.1.2 Mluvnice francouzštiny

Taišlová (2002) ve své příručce neuvádí souhrnný přehled slovních druhů. Lze si je však v učebnici snadno vyhledat. Autorka zvolila rozdělení slovních druhů na pozadí češtiny. Uvedla vždy české výrazy pro dané slovní druhy a poté francouzské termíny, které těm českým odpovídají. Následující přehled uvádí rozdělení slovních druhů v této učebnici:

- podstatné jméno- *le nom*
- přídavná jména- *les adjectifs qualificatifs*
- zájmena- *pronoms- adjectifs*
- číslovky- *les adjectifs numéraux*
- slovesa- *les verbes*
- příslovce- *les adverbes*
- předložky- *prépositions*
- spojky- francouzský termín není uveden
- částice- francouzský termín není uveden
- uváděcí výrazy- francouzský termín není uveden
- citoslovce- *les interjections*

(Taišlová, J., 2002, s. 34-198)

9.1.3 Rozdíly v použití terminologie v analyzovaných příručkách

Pokud prozatím srovnáme mluvnici od Hendricha (2001) s mluvnicí od Taišlové (2002), můžeme zde vidět pár rozdílů v rozdělení slovních druhů i v jejich názvosloví. Oproti francouzskému rozdělení, kterému se teprve budeme věnovat, jsou zde i určité nejasnosti v použití termínů a jejich rozdělení mezi slovní druhy.

První rozdíl můžeme pozorovat u podstatných jmen, kde autorka učebnice neuvedla ještě jeden možný termín pro podstatné jméno a to *le substantif*. U přídavných jmen se terminologie také trošku liší- Hendrich (2001) pro přídavná jména použil termín *les adjectifs*, zatímco Taišlová (2002) uvedla výraz *les adjectifs qualificatifs*.

Hendrich (2001) do svého rozdělení zařadil skupinu determinantů, které tak tvoří jeden slovní druh. Autorka determinanty určovatele v knize sice zmiňuje, ale nezařazuje je mezi slovní druhy.

Dalším rozdílem jsou zájmena, u kterých autor použil termín *les pronoms*. Jak již bylo řečeno, Taišlová (2002) uvádí rozdělení slovních druhů na pozadí češtiny. To znamená, že ve svém pojetí uvedla český slovní druh zájmen, ke kterému přidala dva termíny, které se ve francouzštině pro tento slovní druh používají. Jsou jimi *pronoms* a *adjectifs*.

Zajímavé je, že u většiny slovních druhů je francouzský termín uveden. U spojek, částic a uváděcích výrazů není vůbec zmíněn. Autorka ani neuvádí, proč tomu tak je.

Pochopitelné by to pravděpodobně bylo, kdyby čeština tyto slovní druhy neměla. Spojky a částice však v českém jazyce existují a uváděcí výrazy mají ve francouzském jazyce také svůj termín.

9.1.4 *Le bon usage*

Nyní se dostáváme k jedné z nejznámějších gramatik, která je napsaná uznávaným belgickým lingvistou Grevissem (1993). Tato příručka uvádí veškeré gramatické jevy francouzského jazyka.

Na následujících řádcích uvedu Grevissovo rozdělení slovních druhů ve francouzštině. Autor zde nejprve vysvětluje, podle čeho se slovní druhy třídí. Tradičně tak existují kritéria sémantická (pro podstatná jména, přídavná jména a slovesa) a kritéria syntaktická, která se zabývají funkcí slova ve větě. To se uplatňuje u předložek a spojek. V dnešní době se lingvisté spíše přiklánějí k dalšímu důležitému kritériu, stejně jako autor této gramatiky, a tím je kritérium morfologické. To slovní druhy rozděluje na ohebné a neohebné. Jak dále Grevisse (1993) vysvětluje, některá slova patří do jedné kategorie zcela, jiná pouze částečně. Podle těchto kritérií se tedy došlo k jedenácti slovním druhům:

Mots variable.

- a) *Le nom ou substantif*
- b) *L'adjectif*
- c) *Le déterminant*
- d) *Le pronom*
- e) *Le verbe*

Mots invariable.

- a) *L'adverbe*
- b) *La préposition*
- c) *La conjonction de subordination*
- d) *La conjonction de coordination*
- e) *L'introducteur*
- f) *L'interjection*

(Grevisse, 1993, s. 178-181)

9.1.5 Poznámky k tomuto rozdělení

Autor ke každému ze slovních druhů uvedl syntaktickou funkci ve větě. Zajímavým jevem je autorova poznámka k *l'adjectif*, neboli přídavnému jménu. V jedenáctém vydání knihy *Le bon usage*, byl slovní druh *le déterminant* zařazen mezi *l'adjectif*. Zde se adjektiva dělila na:

- *l'adjectif qualificatif*, které je v novějším vydání prezentováno pouze jako *l'adjectif*

- *l'adjectif non qualificatif* nebo *déterminatif*, které je v tomto vydání už samostatným slovním druhem

9.1.6 Rozdíly v rozdělení a terminologii ve francouzské a českých příručkách

Asi největším rozdílem mezi českou příručkou od Hendricha (2001) a touto francouzskou od Grevisse (1993) je počet slovních druhů. Česká mluvnice jich uvádí dvanáct, tedy o jeden slovní druh více než francouzská.

Zásadní rozdíl v terminologii a následném rozdělení slovního druhu můžeme pozorovat u determinantů. U předchozích slovních druhů, podstatných jmen a přídavných jmen, není v pojmenování ani zařazení vcelku žádný rozdíl. Vraťme se tedy k již zmíněným determinantům neboli určovatelům, jak je nazývají některé české učebnice.

Grevisse (1993) determinant (*le déterminant*) označuje jako samostatný slovní druh, i když, jak již bylo řečeno, vždycky tomu tak nebylo. Hendrich (2001) má také určovatele jako samostatný slovní druh. Taišlová (2002) se o něm zmiňuje jen okrajově. Mezi slovní druhy je v základním rozdělení nezařazuje.

Jedním z dalších rozdílů je skupina číslovek. Oba dva čeští autoři očividně klasifikaci slovních druhů pojali na pozadí češtiny. To znamená, že číslovky, které v češtině tvoří samostatný slovní druh, vyčlenili i ve francouzštině. Oba dva použili francouzský termín *les adjectifs numéraux*.

Naopak Grevisse (1993) použil odlišné zařazení číslovek. Číslovky se v 11. vydání řadily mezi *les adjectifs déterminatifs*. V tomto vydání jsou číslovky částí determinantů (*les déterminants*).

Podívejme se ještě na uváděcí výrazy, které můžeme najít i pod českým termínem prezentativy. Hendrich (2001) použil francouzský termín *les présentatifs*, Taišlová (2002) neuvedla žádný termín. Grevisse (1993) uvedl výraz *les introducteurs*. Zařazení slov do tohoto slovního druhu by nemělo způsobit problémy, nicméně názvosloví je poněkud odlišné.

Dalším významným rozdílem jsou citoslovce. Čeští autoři pro ně zvolili termín *les interjections*. Belgický autor je nazval *les mots- phrase*. Zároveň zde zmiňuje, že tato kategorie byla poprvé uvedena ve 12. vydání, kde byla nazvána *les interjections*.

Základní slovní druhy, které najdeme v obou jazycích, netvoří z hlediska rozdělení ani terminologie výrazné problémy.

Jsou jimi například podstatná jména, slovesa, spojky, předložky...Slovní druhy, které však z terminologického hlediska mohou být problematické jsou determinanty (*les déterminants*) a zájmena (*les pronoms, les adjectifs*). Především na tyto slovní druhy se později zaměříme.

Na předchozích řádcích jsme viděli, jaké rozdělení slovních druhů používají jednotliví autoři. Můžeme konstatovat, že u každého z nich se projevuje vliv jazyka, který je mu vlastní. Jde tedy především o dva české autory, kteří ukázali, že jsou jistým způsobem ovlivněni rozdělením slovních druhů v češtině. Je to však logické. Chtějí totiž podat co nejjednodušší obraz této problematiky, aby tak byla jednodušší pro studenty, kteří jazyk studují, nebo se o něj zajímají. Nicméně je potřeba, aby se určitým způsobem francouzské tradice drželi a nepozměňovali ji kvůli tomu, že v češtině je to jiné.

V následující kapitole se podíváme podrobněji na vybrané slovní druhy, které jsou z gramatického hlediska nejvíce problematické.

10 Problematické slovní druhy z hlediska terminologie

10.1 Determinanty (*les déterminants, les adjectifs déterminatifs*)

Determinanty jsou slovní druhy, které jsou nedílnou součástí jmen. Toto slovo musí bezpodmínečně předcházet jménu, aby tak došlo ke vzniku nominální skupiny (*groupe nominal*).

(Riegel; Pellat; Rioul, 1994, s. 147)

Determinanty doprovázejí například podstatná jména (*le livre*), přídavná jména (*le noir*), číslovky (*le troisième*), zájmena (*le mien*) a další. Tento slovní druh určuje jejich mluvnický rod (mužský, ženský) a číslo (jednotné a množné).

Goes (1999, s. 24-28, 206-215) tvrdí, že kategorie determinantů je velmi specifická. Dlouhou dobu byl totiž determinant zařazen do kategorie nazvané *les adjectifs*. Přitom *les adjectifs* se teprve nedávno oddělila od podstatných jmen.

Šabršula (1986, s. 63, 81) popisuje adjektivum jako druh, který obsahuje charakterizační sémy (ty charakterizují kvalitu, relaci a dále charakterizují, kvantifikují, specifikují). Determinanty jsou taková slova, která se u substantiv nekumulují. Adjektiva však ano. Proto se *adjectif déterminatif* nedá zahrnout do stejné slovnědruhové kategorie jako je adjektivum.

Studium hranic přídavného a podstatného jména Goes ukazuje u lingvistů, kteří se jím zabývali před mnoha sty lety.

L'abbé Girard zavedl čtyři druhy přídavných jmen:

- *les adjectifs nominaux*
- *les adjectifs verbaux*
- *les adjectifs numériques (premier, second)*
- *les adjectifs pronominaux (mon, ton, son)*

Du Marsais přidává k Girardovu rozdělení ještě *les adjectifs prépositifs*, mezi které patří členy a číslovky základní. *Déterminant* se objevuje ve skupině *prénom*, která však patří do kategorie *adjectif métaphysique*.

Stejný autor se zastavuje u členu a jeho používání s podstatnými a přídavnými jmény. Tvrdí, že nepřítomnost členu u jména dokazuje, že substantivum je vlastně

adjektivum. Toto kritérium se zdá být jedním z prvních vysloveně syntaktických, která odlišují substantiva od adjektiv.

Většina autorů řadí *les adjectifs non qualificatifs* a členy (*les articles*) do kategorie determinantů. Podle Bloomfielda není tato kategorie úplně vydefinována.

Mezi determinanty však nepatří pouze členy, ale podle tradičního francouzského zařazení sem patří i česká zájmena nesamostatná. Ve francouzštině pro ně používáme termíny dva- *les adjectifs* a *les déterminants*. Druhý z těchto termínů se v učebnicích však ještě tak často neobjevuje.

Zamysleme se nyní nad problematikou názvosloví v češtině a ve francouzštině. V českém jazyce tradiční názvosloví nerozděluje zájmena samostatná a nesamostatná na dvě slovnědruhové kategorie. Oba dva druhy zájmen spadají pod kategorii *zájmena*. Ve francouzštině se zdá být systém poněkud propracovanější. Jak nám již naznačuje název *zájmeno* (*pronom*), tak slovo, které patří do této kategorie nám zastupuje jméno- například podstatné. Může stát samo o sobě, nepotřebuje se k jinému slovu nijak vázat. Je pravdou, že se ale shoduje v čísle a rodě se slovem, které zastoupilo.

Les adjectifs (*les déterminants*), v češtině stále zájmeno, stojí vždy před jménem. Nemohou stát sama o sobě. Odtud vychází tedy české názvosloví- *zájmena nesamostatná*. Tato slova nenahrazují jména, pouze je nějak doplňují, determinují. Podle této funkce mají proto nejspíše ve francouzštině název zmíněný výše a čeština jeden jednotný.

10.1.1 Francouzská mluvnice

Autoři této příručky o determinantech napsali: „Z hlediska tradičního mluvnického názvosloví určovatelé zahrnují..“.

(Hendrich J.; Radina O.; Tláskal J., 2001, s. 192)

Rozporuplné je zde použití slova „tradiční“ není zde jasné, o jakou tradici jde. Zda o tu českou nebo francouzskou. Nicméně ani podle jedné není rozdělení shodné. Alespoň co se týče názvosloví. Mohly zde být použity alespoň francouzské termíny.

Mezi určovatele tito autoři řadí:

- členy:

- a) člen určitý- *le, la, les*
- b) člen neurčitý- *un, une, des*
- c) člen dělivý- *du, de la, des*

- zájmena nesamostatná (ta se podle tradiční francouzské terminologie nazývají *les déterminants* nebo v učebnicích stále ještě *les adjectifs*):

- a) zájmena ukazovací (*adjectifs démonstratifs*)- *ce, cet, cette, ces*
- b) zájmena přivlastňovací (*adjectifs possessifs*)- *mon, ma, mes...*
- c) zájmena tázací (*adjectifs interrogatifs*)- *quel, quelle, quels, quelles*
- d) zájmena neurčitá (*adjectifs indéfinis*)- *quelque, les autres, tout, chaque, nul, plusieurs..*

(Hendrich, J.; Radina, O.; Tláskal, J., 2001, s. 192)

Můžeme si povšimnout podstatného rozdílu mezi češtinou a francouzštinou. Jedná se o zařazení nesamostatných zájmen ukazovacích, přivlastňovacích, tázacích a neurčitých mezi určovatele.

10.1.2 Mluvnice francouzštiny

Taišlová (2002) ve svém rozdělení neuvádí determinanty jako samostatnou kategorii slovních druhů. Na svých stránkách je však zmiňuje a uvádí jejich druhy spolu s francouzskými termíny:

- člen- *un article*
- ukazovací zájmeno- *un adjectif démonstratif*
- přivlastňovací zájmeno- *un adjectif possessif*
- neurčité zájmeno- *un adjectif indéfini*
- tázací zájmeno- *un adjectif interrogatif*
- číslovka- *un nombre*

(Taišlová, 2002, s. 61-104)

10.1.3 *Le bon usage, grammaire française*

Autor zde uvádí velmi důležitou poznámku, že determinanty jsou stejné jako zájmena, vyjma členu a osobního zájmena.

Mezi určovatele tedy autoři řadí:

- *l'article défini*
- *l'article indéfini et l'article partitif*
- *le déterminant numéral*- ten se kvůli podobnosti s *l'adjectif ordinal* nazývá *cardinal*
- *le déterminant possessif*
- *le déterminant démonstratif*
- *le déterminant relatif*
- *le déterminant interrogatif et exclamatif*
- *le déterminant indéfini*

(Grevisse, 1993, s. 860)

10.1.4 Rozdíly v rozdělení a terminologii ve francouzské a českých příručkách

Všechny tři příručky mají členy zařazené mezi určovatele. Viditelný rozdíl však panuje v názvosloví těchto určovatelů. Podle francouzské příručky jsou to všechno determinanty (*les déterminants*). České příručky zvolily český termín zájmeno, které tak odpovídá českému zařazení těchto slov mezi druh zájmen. Spolu s českým termínem však uvedly francouzský- *l'adjectif*. Ani v počtu druhů určovatelů se tyto tři knihy moc neshodly. Francouzská mluvnice jich čítá sedm, zatímco české shodně šest.

Důležitým prvkem je také číslovka. Tu zařadili Grevisse (1993) i Taišlová (2002) mezi determinanty, avšak s jiným názvoslovím- *le déterminant numéral* podle prvního autora, *le nombre* podle autorky.

Hendrich (2001) pojal číslovku jako samostatný slovní druh.

10.2 Zájmena (*les pronoms*)

Zájmena tvoří nedílnou součást vět. Jejich funkcí je zastupovat nebo odkazovat na podstatná nebo přídavná jména (Jelínek, J.; Styblík, V., 1971).

Do kategorie zájmen v češtině patří všechny jejich druhy. Ve francouzštině je tato oblast velmi odlišná. Je však pravdou, že studenti se na základních či středních školách názvosloví slovních druhů studovaného jazyka tolik nevěnují. Nicméně nemůžeme tento problém úplně opomenout. Měli bychom studenty alespoň okrajově s odlišným zařazováním do kategorií slovních druhů seznámit.

10.2.1 Francouzská mluvnice

Podle této knihy je ve francouzštině rozdělení kategorie zájmen následující:

„*Samostatná zájmena se dělí podle významu na*

- *osobní, např. moi, toi, lui, elle*
- *ukazovací, např. celui, celle*
- *přivlastňovací, např. le mien, le tien, le nôtre*
- *vztažná, např. qui, que, lequel, laquelle*
- *tázací, např. qui, que, quoi, lequel, laquelle*
- *neurčitá, např. chacun, quelqu'un, tout*

Nesamostatná zájmena jsou

- *osobní, např. je, te, il, elle, on, nous, atd.*“

(Hendrich J.; Radina O.; Tláskal J., 2001, s. 256)

Jak již bylo dříve řečeno, tato zájmena najdeme pod termíny *les pronoms*. Tato zájmena jsou totiž samostatná. Autor dále zmiňuje, že ostatní zájmena- nesamostatná- jsou zařazena k určovatelům. Dalo by se tedy říct, že autoři postupovali podle francouzské tradice, co se týče rozdělení těchto zájmen. Nicméně ani u jednoho z těchto slovních druhů nepoužili francouzské termíny. To by mohlo být pro čtenáře trochu matoucí. Nechybí zde totiž pouze francouzské termíny, ale i jakékoliv vysvětlení,

proč autoři přistoupili k tomuto rozdělení. Student by měl vědět, že zde byla použita francouzská tradice rozdělování slovních druhů.

10.2.2 *Mluvnice francouzštiny*

Na první pohled můžeme vidět, že tato kniha pracovala s tradiční francouzskou terminologií a rozdělením zájmen. Navíc se zde naučíme i francouzské termíny. Podle ní máme tedy:

- osobní zájmena- *pronoms personnels*
- zájmenná příslovce- *pronoms adverbiaux*
- zájmena přivlastňovací- *pronoms possessifs*
- zájmena ukazovací- *pronoms démonstratifs*
- zájmena tázací- *pronoms interrogatifs*
- zájmena vztažná- *pronoms relatifs*
- zájmena neurčitá- *pronoms indéfinis*

(Taišlová, J., 2002, s. 61-86)

10.2.3 *Le bon usage, grammaire française*

Kniha uvádí tyto druhy zájmen:

- *des pronoms personnels*
- *des pronoms possessifs*
- *des pronoms démonstratifs*
- *des pronoms relatifs*
- *des pronoms interrogatifs*
- *des pronoms indéfinis*

(Grevisse, 1993, s. 957, 958)

Jedna z poznámek praví, že mezi kategorií zájmen mohou být zařazeny i *les numéraux*.

Autoři dále upozorňují na fakt, že tyto kategorie zájmen jsou stejné jako u determinantů. Pouze zájmena osobní nemají u determinantů svůj protějšek. Členy jsou také jedinou kategorií, která patří pouze jen do jedné skupiny, do determinantů.

10.2.4 Rozdíly v rozdělení a terminologii ve francouzské a českých příručkách

U těchto slovních druhů nenajdeme žádné rozdíly v rozdělení nebo výčtu druhů zájmen. Jediným rozdílem je zařazení *pronomes adverbiaux* do kategorie zájmen v knize od Taišlové (2002). V jiných příručkách tomu tak není.

10.3 Analýza determinantů a zájmen v učebnicích

10.3.1 Učebnice vydané na našem území

Vraťme se ale k jednotlivým učebnicím, ve kterých jsme obecně analyzovali terminologii. Z těch samých bude vycházet i analýza problematickým slovních druhů. Nejprve se budeme zabývat učebnicemi, které byly vydané na území naší republiky a později to budou učebnice vydané ve Francii.

V učebnicích, ve kterých bude stát za povšimnutí člen či zájmena, tyto jevy analyzují. Především se zaměřím na syntaktickou stránku tohoto jazyka a rozeberu problematiku přímého a nepřímého v každé z těchto učebnic.

Je samozřejmostí, že terminologie zájmen a determinantů stojí za povšimnutí především v českých učebnicích francouzštiny. Zde jde pozorovat, do jaké míry autoři používají nejen francouzskou a českou terminologii pro probírané jevy, ale i zařazení do kategorií.

Ale i ve francouzských učebnicích jsou termíny poněkud odlišné. Nejde zde ani tak o rozdělení zájmen a determinantů podle svých druhů. Tzn. zda jsou přivlastňovací nebo tázací. Za povšimnutí totiž stojí celkové rozdělení českých zájmen na francouzská samostatná a nesamostatná- ve francouzštině to jsou termíny *les pronomes* a *les adjectifs* (resp. *les déterminants*).

10.3.1.1 *Francouzština pro střední školy*

Člen

Již v úvodních lekcích této učebnice je uveden člen určitý a neurčitý, jehož termín je pouze český. S francouzským termínem se zde studenti nesetkají. Český výraz je samozřejmě použit i v zadáních. Teprve až ve čtvrtém díle se autoři ke členu vrací a v sedmé lekci, na straně 88 vysvětlují studentům jeho užití. Zajímavé je, že při vysvětlování není ani jednou použit francouzský termín- *l'article*. S tím se pak můžeme setkat v zadání k jednomu cvičení, aniž by před tím byl použit: „*Complétez avec l'article défini ou indéfini (s'il le faut)*.“

(Hobzová L.; Čára V.; Dubský J., 1977, s. 91)

Determinanty a zájmena

Tato řada učebnic se dá, co se týče terminologie zájmen a determinantů, rozdělit na dvě části. První dva díly užívají pouze české výrazy k pojmenování těchto dvou slovních druhů. Autoři nedělají slovnědruhové rozdíly, všechno to jsou pro ně zájmena. Dělí je však na samostatná a nesamostatná. O tom, že nesamostatná zájmena se ve francouzštině řadí mezi determinanty, nenajdeme ani v jedné knize jedinou zmínku.

Od třetího dílu autoři začínají používat francouzské termíny. Například vztažná zájmena samostatná najdeme pod názvem *pronoms relatifs*. Stejně tak je tento termín použit i v následujících zadáních.

Přivlastňovací zájmena samostatná (*pronoms possessifs*) jsou také uvedena ve francouzštině. Nedostatkem u tohoto vysvětlení je, že autoři zmiňují i přivlastňovací zájmena nesamostatná, jako jeden z dalších druhů zájmen. Avšak stejně jako v prvním díle, tak ani v tomto se nezmíní o jejich francouzském termínu a slovnědruhovém zařazení. Studenti si tak mohou myslet, že oba dva druhy zájmen patří do slovnědruhové skupiny zájmen, jak je tomu v češtině.

Na závěr této řady učebnic se nám však objevuje přehledná tabulka zájmen a determinantů, která používá i francouzské termíny. Alespoň zde se tedy studenti mohou o tradičním francouzském rozdělení dozvědět více.

Následující tabulka nastíní, jaké rozdělení autoři použili.

V. Adjectifs

démonstratifs	possessifs	interrogatifs	numéraux cardinaux	numéraux ordinaux	indéfinis
ce, cet, cette pl. ces	mon, ton, son, ma, ta, sa notre, votre leur pl. mes, tes, ses, nos, vos, leurs	quel? quelle? pl. quels? quelles?	un, deux, trois, etc. sont invariables sauf: vingt, cent, mille	le premier la première les premières deuxième, troisième, etc.	aucun, tout, chaque, etc.

(Hobzová, L.; Čára, V.; Dubský, J., 1977, s. 244, 245)

VI. Pronoms

personnels		relatifs	
je moi tu toi il lui elle elle nous nous vous vous ils eux elles elles	en = { de lui d'elle d'eux d'elles de cela	y = { à lui à elle à eux à elles à cela	{ qui que dont de qui à qui } { le quel, laquelle lesquels, lesquelles du quel, de laquelle desquels, desquelles au quel, à laquelle auxquels, auxquelles
démonstratifs		possessifs	
celui, celle celui-ci, celle-ci celui-là, celle-là	pl. ceux, celles pl. ceux-là, celles-là pl. ceux-ci, celles-ci	le mien, le tien, le sien la mienne, la tienne, la sienne le, la nôtre, le, la vôtre, le, la leur les miens, les tiens, les siens les miennes, les tiennes, les siennes les nôtres, les vôtres, les leurs	
interrogatifs		indéfinis	
lequel? laquelle? lesquels? lesquelles? qui? que? quoi? où?		personne, plusieurs, rien, tout, on, autrui, aucun, certain, nul, quelqu'un, chacun, quiconque	

10.3.1.2 Francouzština pro jazykové školy

Člen

Stejně jako první analyzovaná řada učebnic i tyto učebnice uvádějí v prvních lekcích členy určité a neurčité. V prvním díle se s francouzskými termíny nesetkáme.

Determinanty a zájmena

První díl těchto učebnic se stejně jako předchozí řada vyznačuje používáním převážně českých termínů. Pokud jde o zájmena a determinanty, tak autoři také tyto slovní druhy rozdělili na zájmena samostatná a nesamostatná. Ne na determinanty a zájmena. Všechny druhy zájmen jsou v této knize pouze česky (*zájmena ukazovací nesamostatná, zájmena přivlastňovací nesamostatná, zájmena osobní přízvučná, vztažná zájmena...*).

Ve druhém díle již pozorujeme určité, avšak částečné, používání francouzských termínů. Prvním typem zájmen, kterému se zde autoři věnují, jsou *tázací zájmena*. Jsou rozdělena na nesamostatná a samostatná. Zároveň je zde použito i tradiční francouzské rozdělení na *l'adjectif interrogatif* pro první zmíněný typ a *le pronom interrogatif* pro ten druhý.

Stejná situace panuje i u *zájmen ukazovacích samostatných*.

Nyní se zastavím u *zájmen přivlastňovacích samostatných*, která jsou vysvětlena spolu s připomenutím již probraných *zájmen* tohoto druhu, a to se zájmeny *nesamostatnými*. Velmi zajímavé je zjištění, že ačkoliv se kniha od začátku tváří, že používá francouzské termíny, tak u tohoto gramatického jevu žádný takový termín nenajdeme. Je zvláštní, proč u ostatních typů tohoto slovního druhu francouzština použita je a u tohoto ne.

Nabízí se zde však otázka, zda by nebylo dobré studenty seznámit se základním rozdělením slovních druhů ve francouzštině a upozornit na rozdíly, které mezi oběma jazyky jsou.

10.3.1.3 *En Français*

Člen

Tyto učebnice se stejně jako dvě předchozí zabývají problematikou členu hned v prvních lekcích. Člen určitý a neurčitý je zde vysvětlen česky, francouzské termíny však nejsou použity. Stejná situace panuje i u zařazení tohoto jevu do slovnědruhové kategorie. Není zde zmíněno, že člen patří mezi determinanty.

Teprve ve druhém díle autoři uvádějí člen dělivý spolu s jeho francouzským termínem. Stále zde však nenajdeme člen určitý a neurčitý přeložen do francouzštiny. Ani v jednom z dílů není v zadání použit francouzský termín, i když jsou zadání psána ve francouzštině.

Determinanty a zájmena

Vzhledem k tomu, že je do zadních částí učebnic zařazen souhrnný přehled gramatiky, student má možnost vidět určité rozdíly v pojmenování determinantů a zájmen ve francouzštině. Tabulky jsou víceméně přehledné. Pouze francouzská terminologie u zájmen a determinantů se zde moc nevyskytuje. Je použita velmi zřídka.

V prvním díle se ve čtvrté lekci setkáváme s *přivlastňovacími zájmeny nesamostatnými*. Francouzská terminologie zde není užitá. Tak je tomu i u ostatních jevů z kategorie zájmen a determinantů- *osobní zájmena samostatná a ukazovací zájmena nesamostatná*.

Ve druhém díle autoři již přistupují k uvádění i francouzské terminologie, ale jak již bylo řečeno, u našich dvou analyzovaných skupin slovních druhů je použití francouzských termínů velmi řídké.

Ukazovací zájmena samostatná jsou zde jako jediná nazvána i francouzským termínem- *pronoms démonstratifs*. U tohoto výkladu jsou zmíněna i ukazovací zájmena nesamostatná. Zvláštní je, že ta jsou ale opět použita bez francouzského termínu.

Obecně tak můžeme konstatovat, že tato učebnice je prozatím nejchudší na používání francouzských termínů v oblasti zájmen a determinantů.

10.3.1.4 On Y Va

První díl této učebnice se na první pohled vyznačuje tím, že zde není použit jediný francouzský termín pro zájmena či determinanty. Jedině slovesné časy jsou uvedeny i s francouzským ekvivalentem. Od *členu určitého* a *neurčitého* přes *přivlastňovací, ukazovací a tázací zájmena nesamostatná* až k předmětu nepřímému se zde vůbec neseťkáme s problematikou názvosloví v těchto dvou jazycích.

Stejná situace panuje i u zadání- ta jsou sice napsána francouzsky, ale nepoužívají jediný termín. Zadání jsou názorná a studenti tak pochopí, co mají přesně dělat. Postupují podle příkladu, na který tvoří různé variace:

„*Répondez en utilisant SON/SES/LEUR/LEURS*“

(Taišlová J., 1996 , s. 34)

Jediným záchytným bodem je alespoň jakýsi, i když neúplný, souhrn slovních druhů, který se nachází ve druhém i třetím díle. Ten je zařazen do části *Annexes*, kde najdeme dodatečné vysvětlující informace k části *Grammaire*.

V tomto souhrnu autorka čtenáři vysvětluje základní rozdělení slovních druhů:

„*Určovatel- déterminant*

*Podstatná jména jsou ve francouzštině doprovázena zpravidla **determinantem-určovatelem**; podle tradičního mluvnického názvosloví jím může být:*

- **člen** (*určitý, neurčitý, dělivý*)
- **zájmeno nesamostatné** (*ukazovací, přivlastňovací, tázací či neurčité*).

(Taišlová J.,1997, s. 214)

Tato poznámka mohla být v učebnici uvedena již dříve, a tak by pravděpodobně zabránila možným problémům v porozumění. Uvádí žáky a studenty na správnou cestu k pochopení rozdělení slovních druhů ve francouzštině. Nicméně jednu chybičku tato poznámka přece jen má. Není v ní použit jediný francouzský termín.

Další poznámku zde můžeme najít k zájmenům:

„V přehledu uvádíme i nesamostatné tvary, které jsou podle francouzské terminologie označovány jako *adjectifs*.“

(Taišlová, J., 1997, s. 216)

Je pravdou, že tento francouzský termín mohla autorka již uvést, když zmiňovala determinanty.

10.3.2 Učebnice vydané ve Francii

Učebnice, které byly vydané ve Francii, všechny vysvětlují gramatiku za pomoci francouzských termínů. Ani v jedné nenajdeme český termín. Postupně se budeme zabývat učebnicemi v takovém pořadí, v jakém byly analyzovány v části obecné charakteristiky terminologie.

Dodržení francouzských slovnědruhových kategorií je v těchto učebnicích samozřejmé. Všechny učebnice postupují podle tradice a víceméně ji dodržují. Proto se nebudu tolik zabývat členy ani zájmeny, ale ve většině učebnic se později zaměřím na syntaktickou otázku předmětu přímého a nepřímého.

10.3.2.1 *Espaces*

Espaces studentům nabízí přehled gramatiky v zadní části učebnice, i když zde nenajdeme veškerou gramatiku, která je v průběhu učebnice probírána. Autoři samozřejmě postupovali podle dané tradiční terminologie, a studenti tak mohou jasně vidět, jak jsou slovní druhy, především tedy zájmena, ve francouzském jazyce pojmenovány. Autoři zde používají rozdělení, které známe z francouzské příručky *Le bon usage*. Termíny, které zde můžeme najít, jsou následující: *pronoms personnels toniques, adjectifs possessifs, adjectifs démonstratifs, adjectifs interrogatifs, pronoms interrogatifs, pronoms démonstratifs, pronoms possessifs...*

Nicméně si dovolím uvést jednu poznámku. Grevisse (1993) používá pro jednotlivé druhy determinantů názvy- *les déterminants possessifs, démonstratifs...*, zatímco učebnice *Espaces* používá pro tyto jevy terminologii *les adjectifs possessifs,*

démonstratifs... Následující tabulka nás seznámí se stručným přehledem, který je v této učebnici:

3. Les adjectifs

a) Les adjectifs possessifs

	SINGULIER			PLURIEL
	personne	masculin	féminin	masculin et féminin
Un possesseur	1 ^{re}	mon livre	ma sœur mon amie	mes livres/sœurs tes ses
	2 ^e	ton	ta/ton	
	3 ^e	son	sa/son	
Un possesseur ou plus	1 ^{re}	notre livre/sœur		nos livres/sœurs vos leurs
	2 ^e	votre		
	3 ^e	leur		

b) Les adjectifs démonstratifs

SINGULIER		PLURIEL
masculin	féminin	masculin et féminin
ce tableau cet ami cet homme	cette table	ces tableaux/ces tables ces amis ces hommes

(Capelle, G.; Gidon, N., 1990 A, s. 181)

10.3.2.2 Libre Echange

Co se týče zájmen a determinantů, tak je zde postup stejný jako v ostatních učebnicích. Termíny jsou pouze ve francouzském jazyce: *pronoms toniques*, *pronoms interrogatifs*, *pronoms relatifs*... Za povšimnutí stojí nesamostatná zájmena přivlastňovací, která při prvním setkání se studenty uvádí v nadpisu název *les possessifs*.

Ta jsou například v učebnici *Espaces* pod názvem *les adjectifs possessifs*. Termín *les adjectifs possessifs* je sice v *Libre Echange* zmíněn, ale až jako dodatek na posledním řádku.

Stejná situace panuje i u *les adjectifs démonstratifs*, která jsou také poprvé uvedena v nadpisu jen jako *les démonstratifs*.

Učebnice tedy postupuje podle tradiční terminologie, kde determinanty nazývá *les adjectifs possessifs*, nikoli *les déterminants*. Ačkoliv termín *l'adjectif* spíše nepoužívá.

10.3.2.3 *Panorama*

Ani *Panorama* neopomíná uvést ve své páté lekci *les adjectifs possessifs et démonstratifs*. Autoři zvolili způsob vysvětlení těchto zájmen najednou. Jak si můžeme na první pohled všimnout, i tato učebnice používá termín *adjectif*, nikoliv *déterminant*, jak uvidíme v učebnici *Connexions*.

Oba dva typy nesamostatných zájmen, přivlastňovací i ukazovací, jsou rovnou uvedena spolu s tvary pro všechny osoby. K tomu zde nalezneme přehlednou tabulku, která spolu s příklady nastíní tento jev.

Cvičení postupují podle dvou modelů. Podle prvního modelu autoři ve svém zadání napíší, co mají studenti udělat a použijí i termín:

„ *Complétez avec un adjectif possessif ou un pronom (à moi, à toi, etc.)*“

(Girardet J.; Cridlig J.-M., 1996, s. 45)

Druhý model cvičení je postaven na pozměňování modelových příkladů:

„*Répondez comme dans le modèle.*

C'est l'appartement de M. et Mme Delvaux?

- *Oui, c'est leur appartement.*“

(Girardet J.; Cridlig J.-M., 1996, s. 45)

10.3.2.4 *Connexions*

Učebnici *Connexions* probereme naposled, protože zvolila odlišný způsob vysvětlení některých zájmen a determinantů než ostatní učebnice. Nejprve se věnujme *přivlastňovacím zájmenům nesamostatným*, která jsou v učebnici rozdělena na dvě části. Ve třetí lekci prvního dílu autoři uvádějí tato zájmena. Nepoužijí však žádné názvosloví.

mon, ma, mes...			
	masculin	féminin	pluriel
<i>je</i> =	mon chien	ma famille	mes enfants
<i>tu</i> =	ton nom	ta nationalité	tes prénoms
<i>il/elle</i> =	son ami	sa photo	ses CD
<i>vous</i> =	votre âge	votre adresse	vos passions

Attention : devant les noms féminins qui commencent par *a, e, i, o, u* et certains *h* : **ma, ta, sa** → **mon, ton, son**.
Mon amie, ton adresse, son histoire

(Mérieux, R.; Loiseau, Y., 2004 A, s. 31)

U ostatních zájmen a determinantů jsou už vždy francouzské termíny použity.

Teprve v osmé lekci tohoto dílu jsou zájmena uvedena pro všechny osoby, nicméně stále nejsou nijak nazvána. Z termínem se můžeme setkat teprve v jednom ze zadání:

“Complétez les phrases avec l’adjectif possessif qui convient.”

(Mérieux R., Loiseau Y., 2004, s. 89)

V zadní části učebnice můžeme ale najít tabulku, která nám tento slovní druh shrnuje v jasném přehledu. Velkou zajímavostí a odlišností oproti ostatním učebnicím je zvolená terminologie. Pod nadpisem *Le déterminant* jsou zařazeny tyto podskupiny:

- *le démonstratif*
- *le possessif*
- *l’interrogatif*

Connexions je tedy jediná učebnice z všech analyzovaných, která použila stejný termín jako Grevisse (1993). Ostatní učebnice užívají pro určovatelé termín *l’adjectif*. Zde je používán termín *le déterminant*.

10.4 Shrnutí

Nyní jsme mohli pozorovat rozdíly v používání termínů u zájmen a determinantů. Obecně můžeme konstatovat, že zařazení determinantů je následující:

- v českém pojetí se tento druh řadí mezi zájmena nesamostatná, pokud je použit francouzský termín, tak je to *l'adjectif*
- determinanty můžeme ve francouzských příručkách vidět pod názvem *l'adjectif*
- v jedné z nich je tento druh nazván *le déterminant*.

V této části jsme se zabývali determinanty a zájmeny. V té následující se krátkou poznámkou zastavíme u částic a uváděcích výrazů. Tyto slovní druhy v učebnicích mnohdy nenašly své místo.

10.5 Částice, prezentativy, citoslovce

V úvodu jsem již naznačila, že některé slovní druhy jsou z hlediska terminologie a zařazení do slovnědruhových kategorií neproblematické. Jde především o podstatná jména, slovesa a třeba i citoslovce.

Jak jsme již mohli vidět, tak citoslovce jsou v příručkách, které tvoří kostru práce, nazvány dvěma francouzskými termíny- *l'interjection* nebo *le mot-phrase*.

První z termínů je používán především českými autory francouzských mluvnic. Ten druhý je uveden belgickým autorem M. Grevissem. Ten ve své příručce dodává, že tento termín byl poprvé použit ve dvanáctém vydání a že se jen částečně shoduje s termínem *l'interjection*. Autor také doplňuje, že tato kategorie slov patří mezi slovní druhy jen částečně, poněvadž nezaujímá žádnou funkci ve větě. Pouze ji nahrazuje. Může totiž být větou sám o sobě. Odtud tedy vyplývá termín- slovo, které může tvořit větu (*le mot-phrase*).

V analyzovaných učebnicích se s citoslovci, respektive s termíny pro tyto slovní druhy, nebo jakoukoliv teorií o tomto druhu, nesetkáme. Z hlediska terminologického nejsou důležitá, tudíž se jimi autoři učebnic nezabývají.

Stejný případ panuje i u částic. Dva čeští autoři je ve svém rozdělení uvedli, ale důvod se zdá být čistě praktický, určený pouze pro české studenty. V češtině tento

slovní druh tvoří nedílnou součást výčtu všech slovnědruhových kategorií. Ve francouzštině tomu tak není. Názorný příklad nalezneme u Grevisse (1993), který částice (*les particules*) sice zmiňuje, ale ne jako samostatnou kategorii. Zahrnuje je do kategorie *l'introducteur*. Ve své poznámce zmiňuje fakt, že tato slova je mnohdy obtížné zařadit.

Podobně jako u citoslovcí, tak i u částic a uváděcích výrazů (prezentativů), se autoři jednotlivých učebnic tímto slovním druhem nijak nezabývali. Asi nejvíce se zaměřili na uváděcí výrazy, které však ve většině případů ani nepojmenovali a jako nadpis použili rovnou slova, která do této kategorie patří:

“ *Il y a – je, jsou* ”

(Taišlová, J., 1996, s. 161)

“ *IL Y A un/ une/ des...* ”

(Capelle, G.; Gidon, N., 1990, s. 39)

Podrobným studiem všech učebnic jsem došla k závěru, že částicím, citoslovcím a uváděcím výrazům není věnováno tolik času a místa jako ostatním slovním druhům. Autoři je nepovažují za problematické, a proto jen krátká zmínka je podle nich dostačující.

11 Předmět přímý a nepřímý vyjádřený osobním zájmenem

Jak již bylo řečeno, dělení slov na slovní druhy se provádí na základě kritérií. Dosud analyzované slovní druhy postupovaly podle kritérií morfologických. Nyní se podíváme na syntaktické kritérium, podle kterého jsem si vybrala zájmena vyjadřující předmět přímý a nepřímý. V následující části se jimi budu zabývat. Věnuji se především terminologií jednotlivých gramatických jevů, protože terminologie u tohoto jevu je v jednotlivých učebnicích různá.

*„Complément d’objet est un complément essentiel (...), non adverbial (...). Selon qu’il est introduit ou non par une préposition, il est appelé **direct** ou **indirect**.“*

(Grevisse, M., 1993, s. 391)

Použití terminologie při výuce francouzských zájmen, která vyjadřují předmět přímý a nepřímý, vyžaduje učitelovu výbornou orientaci ve francouzském i českém systému morfologie.

Hendrich (2001, s. 571, 572) připodobňuje francouzský *COD*⁴ českému 4. pádu a *COI*⁵ českému 3. pádu. Nikdy bychom však tato zájmena předmětů přímých a nepřímých neměli připodobňovat našim pádům. Navíc skloňování ve francouzštině neexistuje, tudíž ani pád (*le cas*) není ve francouzské morfologii zaveden.

Když vysvětlujeme zájmena předmětu přímého a nepřímého, měli bychom upozornit na existenci slovesných konstrukcí ve studovaném jazyce. Slovesa bychom se měli učit spolu s jejich předložkami, které nám později pomohou připojit předměty přímé a nepřímé ke slovesu.

Předmět rozvíjí sloveso a podle toho, jak se k němu připojuje, rozlišujeme předmět přímý nebo nepřímý. Předmět přímý se nachází hned za slovesem, zatímco předmět nepřímý se připojuje pomocí předložky. Problematika názvosloví je více než zřejmá. Dalo by se říci, že téměř v každé učebnici autoři zvolili jiné názvosloví i postup při vysvětlování. Dovolím si konstatovat, že u zájmen vyjadřující třetí a čtvrtý pád, jak někteří autoři *COD* a *COI* k českým pádům připodobňují, nevládne jednotnost terminologie. Můžeme však s klidem konstatovat, že různé termíny, se kterými se

⁴ *COD- complément d’objet direct*

⁵ *COI- complément d’objet indirect*

setkáváme v jednotlivých učebnicích, nejsou z hlediska didaktického problematické. Ve většině případů by neměly bránit v porozumění.

Na dalších řádcích následuje shrnutí všech termínů pro COD a COI, které se v učebnicích objevují:

Osobní zájmena nesamostatná

Osobní zájmena nepřízvučná

Osobní zájmena nesamostatná v předmětu

Les pronoms compléments d'objet direct: le, l', la, les

Les pronoms compléments d'objet indirect

Pronoms objets- complément d'objet direct, indirect

Les pronoms compléments directs

Les pronoms compléments indirects de personnes

11.1 Analýza předmětu přímého a nepřímého v učebnicích vydaných na našem území

11.1.1 Francouzština pro střední školy

Osobními zájmeny vyjadřující třetí a čtvrtý pád se zabývá devatenáctá lekce prvního dílu. Úvodní článek je nazván „*Une délégation française à Prague.*“

(Hobzová-Bártová L.; Lyer S., 1965, s. 133)

Předmět přímý a nepřímý se v něm samozřejmě objevuje. Tato zájmena jsou při vysvětlování uvedena jako *osobní zájmena nesamostatná*. Ta jsou zde ale představena bez francouzského termínu. V přehledné tabulce studenti mohou vidět, jakými tvary se ve francouzštině předmět přímý a nepřímý tvoří.

Zajímavé je, že zájmenné tvary jsou vysvětleny najednou, jak pro třetí, tak pro čtvrtý pád a také pro všechny osoby najednou.

Terminologie v zadáních se v této učebnici objevuje, ale zároveň zde najdeme cvičení, která pouze uvedou příklad a podle něj žáci a studenti postupují.

„*Nahrad'te podtržená podstatná jména zájmeny.*“

Vzor: A. *Je montre la ville à mon camarade.*
B. *Je lui montre la ville.*
C. *Je la montre à mon camarade.*
(Hobzová-Bártová,L.; Lyer,S., 1965, s. 138)

Následující příklad ukazuje, že v některých cvičeních se termíny objevují:
„Odpovězte na otázky a použijte přitom nesamostatných zájmen.

Vzor: A. *A qui montrez-vous votre collection de timbres?*

B. *Je la montre à mon ami.*“

(Hobzová-Bártová,L.; Lyer,S., 1965, s. 138)

11.1.2 Francouzština pro jazykové školy

Tato učebnice používá pro zájmena, která vyjadřují třetí a čtvrtý pád, termín *osobní zájmena nepřízvučná*. Ve výkladu se však můžeme setkat i s termínem *zájmeno předmětné*.

V zadání ke cvičením se ale autoři vrací zpět k termínu *osobní zájmeno*:

„Odpovídejte kladně i záporně s použitím osobních zájmen“.

(Hendrich J.; Kulík O.; Tláskal J., 1964, s. 147)

Během analýzy zájmen a determinantů jsme došli k závěru, že v prvním díle autoři neuvádějí žádné cizojazyčné termíny. Ani u těchto zájmen francouzský termín nenalezneme.

Nicméně v této učebnici můžeme v přehledné tabulce pozorovat souhrn zájmen v prvním, třetím a čtvrtém pádě. Je zde upozorněno i na elizi, ke které dochází při setkání dvou samohlásek a také na zájmeno *leur*, které má stejný tvar i jako přivlastňovací zájmeno:

„Všimněte si pravopisu: **leur**- jim, osobní zájmeno

leur enfants

leurs enfants- jejich, přivlastň. zájm.“

(Hendrich J.; Kulík O.; Tláskal J., 1964, s. 141)

Dále je zdůrazněno i postavení zájmena v kladné větě, v záporu a v kladném a záporném rozkazu.

Oproti některým francouzským učebnicím zde mohou pedagogové i studenti ocenit, že jsou tato zájmena uvedena najednou, aniž by byla rozdělena například do dvou lekcí.

Jediným nedostatkem se zdá být nepoužívání francouzských termínů.

11.1.3 En Français

Tato zájmena se objevují až ve druhé knize v osmé lekci a jejich prezentace se zcela liší od většiny francouzských metod. Nejprve jsou představena zájmena předmětu přímého i nepřímého pro první a druhou osobu jednotného a množného čísla.

2. Osobní zájmena nesamostatná v předmětu (1. a 2. os. j. č. a mn. č.)

Je te téléphonerai.	<i>Zatelefonuji ti.</i>
Je vous écrirai.	<i>Napíšu vám.</i>
Je t' ai invité.	<i>Pozval(a) jsem tě.</i>
Je voudrais vous voir.	<i>Chtěl(a) bych vás vidět.</i>

<i>Podmět</i>	je	tu	il	elle	nous	vous	ils	elles
<i>Předmět nepřímý</i>	me	te			nous	vous		
<i>Předmět přímý</i>	me	te			nous	vous		

(Taišlová, J.; Baranová, E.; Cluse, J.-L., 1992, s. 193)

1. Osobní zájmena nesamostatná v předmětu (3. os. j. č. a mn. č.)

Je ne le vois pas.	<i>Nevidím ho.</i>
On les invitera?	<i>Pozveme je?</i>
Je vais lui parler demain.	<i>Budu s ní(m) mluvit zítra.</i>
Propose- leur un programme.	<i>Navrhni jim nějaký program.</i>

<i>Podmět</i>	je	tu	il	elle	nous	vous	ils	elles
<i>Předmět nepřímý</i>	me	te	lui	lui	nous	vous	leur	leur
<i>Předmět přímý</i>	me	te	le	la	nous	vous	les	les

(Taišlová, J.; Baranová, E.; Cluse, J.-L., 1992, s. 195)

Termíny jsou napsány pouze v češtině. S francouzskými se zde nesetkáme.

Většina následujících cvičení je založena na obměňování daných vět nebo dialogů. V zadání nejsou uvedeny ani české ani francouzské termíny.

V další lekci se objevují zájmena v předmětu přímém a nepřímém pro třetí osoby jednotného a množného čísla.

Autoři se neinspirovali předchozími učebnicemi, ale zvolili svůj vlastní postup uvedení nového okruhu gramatiky.

11.1.4 On Y Va

Tato česká příručka uvádí v přehledné tabulce všechny tvary zájmen najednou. K tomu ve 12. lekci přidává osobní zájmena nesamostatná v předmětu nepřímém, která jsou v tabulce přehledně konfrontována se zájmeny v předmětu přímém. Opět jsou však tyto gramatické jevy nazvány pomocí českých termínů. I jejich vysvětlení probíhá v českém jazyce.

<i>Podmět:</i>	je	tu	il	elle	nous	vous	ils	elles
<i>Předmět přímý:</i>	me	te	le	la	nous	vous	les	les

(Taišlová, J., 1996, s. 185)

<i>Podmět:</i>	je	tu	il	elle	nous	vous	ils	elles
<i>Předmět nepřímý:</i>	me	te	lui	lui	nous	vous	leur	leur
<i>Předmět přímý:</i>	me	te	le	la	nous	vous	les	les

(Taišlová, J., 1996, s. 189)

Je zde i zmínka o postavení těchto zájmen ve větě kladné, záporné a v rozkazu. Na příkladech může student vidět, že zájmena *me*, *te* a *le* se elidují, pokud je potřeba. Není na to však výslovně upozorněno jako u jiných učebnic.

I v této učebnici autoři vychází z úvodních textů, kde co nejvíce předměty přímé a nepřímé používají. Studentům tak názorně ukazují jejich použití v praxi.

V zadání autoři nepoužívají žádný francouzský ani český termín. V jednotlivých cvičeních se postupuje podle daného příkladu:

„*Répondez*

Exemple:- Tu accompagnes Christiane?

- Oui, je l'accompagne./ Non, je ne l'accompagne pas.“

(Taišlová J., 1996, s. 121)

11.2 Analýza předmětu přímého a nepřímého v učebnicích vydaných ve Francii

11.2.1 *Espaces*

Za povšimnutí jistě stojí zájmena vyjadřující předmět ve 4. pádě, která se v této učebnici prezentují pod názvem *les pronoms compléments d'objet direct: le, la, l', les*.

Zájmena ve 3. pádě nalezneme pod názvem: *les pronoms compléments d'objet indirect*.

Oba dva jevy se objevují v páté lekci a dalo by se říci, že jejich uvedení je vytrženo z kontextu. Zájmena, která vyjadřují předmět přímý, jsou znázorněna v tabulce. Té nepředchází žádné cvičení, kde by studenti mohli vidět, jak se tato zájmena používají. Za další nedostatek by bylo možné považovat uvedení pouze zájmen *le, la, l', les* a žádných jiných osob. Dále tu chybí jakékoliv vysvětlení postavení těchto zájmen ve větě.

U zájmen vyjadřující předmět nepřímý je situace jiná. Studenti mohou jejich použití vidět již v komiksu, který tabulce s těmito zájmeny předchází. Jako příklad bych uvedla větu:

„*Catherine, montrez sa place à Emilie et expliquez-lui le travail.*“.

(Capelle G.; Gidon N., 1990 A, s. 69)

Zajímavým poznatkem je, že autoři u vysvětlení předmětu přímého uvedli pouze tvary *le, la, l', les* a ostatní nejsou představena. Naopak u předmětu přímého jsou tato zájmena zmíněna pro všechny osoby, a proto si studenti mohou myslet, že tvary zájmen *me, te, nous, vous* mohou vyjadřovat pouze předmět nepřímý. Opak je ale pravdou. Tyto tvary se používají i u předmětu přímého.

V zadáních pro jednotlivá cvičení autoři buď francouzské termíny používají, např.: „*Suivez ces conseils. Complétez avec des pronoms compléments d'objet direct ou indirect.*“

(Capelle G.; Gidon N., 1990 A, s. 70)

nebo postupují podle příkladu, aniž by byl zmíněn jev, který budou procvičovat, např.:

„*Que peut faire madame Petit? Ex. Trouver du travail à Emilie.—Elle peut lui trouver du travail.*“

(Capelle G.; Gidon N., 1990 A, s. 70)

11.2.2 Libre Echange

Gramatika vysvětlující zájmenný předmět přímý a nepřímý se nachází ve čtvrté lekci. Pojetí tohoto jevu je stejné jako v učebnici *Espaces*. Termíny jsou následující: *pronoms objets - complément d'objet direct a complément d'objet indirect*.

Přehled předvádí jen část svých tvarů a to nejprve 3. osoby jednotného a množného čísla *le, l', la, les* pro předmět přímý a *lui, leur* pro předmět nepřímý. Gramatika vychází z úvodního článku, kde jsou tato zájmena použita. Jako příklad předmětu přímého bych uvedla: „*Moi, je ne les trouve pas gentils.*“

(Courtyllon J.; Salins G.-D. de, 1996, s. 60)

A pro předmět nepřímý: „*Je vais lui dire bonjour.*“

(Courtyllon J.; Salins G.-D. de, 1996, s. 60)

Zvláštní je, že kompletní doplnění najdeme až v 11. lekci, kde v části *Observez et découvrez le fonctionnement de la langue* najdeme další tvary pro zbývající osoby, které se používají pro vyjádření předmětu přímého a nepřímého. V přehledu gramatiky už jsou opět zmíněny jen tvary *le, l', la, les, lui, leur*.

Dalo by se tedy říct, že student si po projití učiva může myslet, že zájmena, která vyjadřují předmět přímý a nepřímý jsou pouze *le, l', la, les, lui, leur*. Na jedné z posledních stránek učebnice můžeme však najít tabulku, kde jsou všechny tvary těchto zájmen souhrnně uvedeny.

11.2.3 Panorama

I v *Panoramě* pro začátečníky se setkáváme se zájmeny, která se používají pro předmět přímý a nepřímý.

Prvnímu typu zájmen je věnována 11. lekce 4. modulu „*Un après- midi à problèmes.*“

(Girardet J.; Cridlig J.-M., 1996, s. 98)

Úvodní článek studentům představuje nový gramatický jev, *les pronoms compléments directs*, který je na následující stránce přehledně vysvětlen. Oproti dosud analyzovaným učebnicím vydaných ve Francii *Panorama* uvádí tvary zájmen u všech osob. Neopomíjí ani elidované tvary *m', t', l'*. Na názorných příkladech ukazuje postavení těchto zájmen v různých typech vět- v záporu, v minulém čase a v rozkazu. Na tomto příkladu můžeme vidět, že vysvětlení je jednoduché, přesto jasné:

„ *Pierre Gerbault n'a pas fini le logiciel. Il le finit demain.*

/ _____ /

Le complément est direct.

Il n'est pas précédé d'une préposition.“

(Girardet J.; Cridlig J.-M., 1996, s. 100)

Ve 12. lekci jsou uvedena *les pronoms compléments indirects de personnes*.

Stejně jako u předchozího případu i zde je nejdříve článek, kde se tento jev objevuje. Studenti tak mohou vidět, co nového se v této lekci naučí. V tabulce, kde autoři vysvětlují daný jev, je opět názorný příklad:

„*Je n'ai pas encore répondu à Marie. Je lui répons tout de suite.*

/_____/

Le complément est indirect.

Il est précédé de la préposition à“

(Girardet J.; Cridlig J.-M., 1996, s. 108)

Poznámka, že všechna slovesa mající předložku *à*, musí mít nutně *COI*, by mohla být pro studenty matoucí.

Závěrem můžeme konstatovat, že doposud jediná *Panorama* uvádí předměty přímé a nepřímé ve všech osobách najednou. Ostatní učebnice uvádí tvary pro 3. osoby jednotného a množného čísla odděleně od ostatních. Je pravdou, že tvary *le, l', la, les* jsou vždy vysvětlena jako zastupující neživotné entity. Až dále se můžeme seznámit s ostatními tvary, které se používají pro osoby.

11.2.4 Connexions

I učebnice *Connexions* se ve své šesté lekci zaměřila na zájmena, která vyjadřují přímý předmět. Autoři je nazvali *les pronoms complément directs*.

Po úvodním článku, který má formu e-mailu a který nese název “*Vous avez I nouveau message*” (Mérieux, R.; Loiseau, Y., 2004 A, s.), následují nejprve cvičení, kde jsou tato zájmena tučně vytištěna a student je tak snadno rozpozná:

“*Je les aime beaucoup: les remplace...*”

(Mérieux, R.; Loiseau, Y., 2004 A, s.)

I tato učebnice zájmena shrnuje najednou pro všechny osoby. Neuvádí však všechny elidované tvary. Elidovaný tvar je zde pouze pro zájmeno *le*.

Autoři se zabývají i postavením zájmen v záporu nebo v minulém čase.

Je to doplněno i poznámkou, že zájmena se staví před sloveso. O rozkazu se autoři nezmiňují.

Stejně je to i u zájmen vyjadřujících předmět nepřímý, pro který autoři zvolili název *les pronoms compléments indirects*. Úvodní článek na straně 92 uvede problematiku na názorných příkladech a studenti při práci s článkem objevují tvoření a postavení zájmen.

„*Relisez le message de Marco, puis complétez.*

Je leur ai écrit. = J'ai écrit aux amis de mes parents.“

(Mérieux, R.; Loiseau, Y., 2004 A, s.92)

Po třech cvičeních následuje tabulka, která uvádí opět zájmena pro všechny osoby. Také zde nalezneme poučení, že se tato zájmena staví před sloveso a jsou zde uvedeny příklady postavení těchto zájmen ve větách minulých a záporu. Poznámka pod čarou nás upozorňuje, že si studenti mají dávat pozor na postavení zájmena v rozkazu.

„*Attention: à l'imératif-->Téléphone-moi!*“

(Mérieux, R.; Loiseau, Y., 2004 A, s.93)

Učebnice *Connexions* a *Panorama* jsou jediné dvě, které uvedly všechny tvary zájmen hned v první lekci, ve které se s tímto jevem studenti setkávají.

11.3 Shrnutí

Obecně lze říci, že autoři všech českých učebnic zvolili v problematice slovních druhů cestu nejmenšího odporu. Slovní druhy, především determinanty a zájmena, studentům představili na pozadí češtiny. Jen hrstka z nich pracovala s tradiční francouzskou terminologií. Jediná učebnice, která uvedla celkový přehled determinantů a zájmen spolu s francouzskými termíny byla *Francouzština pro střední školy, 4. díl*. Pouze ta postupovala podle francouzské terminologie, i když v průběhu lekcí termíny

moc nepoužívala. Tabulka, která se nachází na konci učebnice a kterou jsem uvedla i ve své práci, je velmi nápomocna třeba studentům, kteří se chtějí věnovat tomuto jazyku hlouběji.

Dalo by se říct, že ostatní knihy nepostupují systematicky v užívání francouzských termínů. Panuje zde určitý chaos, protože autoři nepostupují tak, že by například ve druhém díle už všechny gramatické jevy psali dvojazyčně. Přeskakují z jednoho jazyka do druhého a student se tak může cítit zmaten.

Co se týče českého názvosloví, to je víceméně stejné. Pár odchylek tu je, ale ty v porozumění nebrání. Příkladem jsou *osobní zájmena nesamostatná* v jedné knize. *Osobní zájmena nepřízvučná* v jiné.

Pokud si ale učitel zvolí jednotný a srozumitelný jazyk, kterým gramatiku studentům vysvětlí, tak by zde neměl nastat žádný větší problém. Na základních školách žáci ke studiu jazyka cizojazyčné termíny tolik nepotřebují. Avšak pro ty, kteří se rozhodnou jazyk studovat dále, jenom malá zmínka o termínech může být velmi nápomocna. Protože to, co se člověk naučí špatně v počátcích studia, se jen těžko později napravuje.

Nyní jsme se věnovali analýze slovních druhů. Jak již bylo několikrát řečeno, tak problematika terminologie se netýká pouze slovních druhů. Termíny se používají u všech gramatických jevů. Nejinak je tomu i v případě slovesných časů. Na posledních stránkách se zastavíme u terminologie jednoho z nejpoužívanějších slovesných časů *passé composé*. Tento čas jsem si vybrala kvůli tomu, že je jedním z prvních, který se ve francouzštině žáci a studenti učí a také je většinou první, u kterého se používá i francouzský termín hned od začátku.

12 Gramatická terminologie slovesných časů

Studium slovesných časů nezpůsobuje většinou z terminologického hlediska žádné vážnější překážky. Jediným problémem by mohl být přechod z jedné učebnice na druhou, protože čeští autoři ve svých učebnicích nepoužívali pro slovesné časy sjednocenou terminologii.

Další problém by mohl vzniknout v případě neexistujícího času v mateřském jazyce a naopak. V tomto případě se pokus o sjednocení terminologie provádí velmi špatně. Autoři pak většinou volí termín ve francouzském jazyce. Nepřekládají ho.

Pro ukázkou bych se zastavila u minulého času složeného. Ve francouzských příručkách je nazván jednotně *le passé composé*. Studenti, kteří používají ke studiu tyto učebnice, se pravděpodobně s žádným terminologickým problémem neseťkají. Naopak, studenti, kteří se učí nebo učili podle českých příruček francouzštiny, mohou být občas zmateni z používání tak rozmanité terminologie pro jeden z francouzských minulých časů. Ve většině případů se však u českých termínů jedná o překlad francouzského termínu.

Tento minulý čas je ve většině učebnic prvním, který je uveden jak česky, tak i francouzsky. Co se týká francouzského termínu *passé composé*, panuje zde naprostá shoda ve všech učebnicích, proto se v následující kapitole tímto slovesným časem budeme zabývat pouze v učebnicích, které byly vydány u nás.

12.1 Minulý čas složený v učebnicích vydaných u nás

12.1.1 *Francouzština pro 1. ročník středních škol*

Autoři této knihy se poprvé o minulém čase zmiňují v jednadvacáté lekci, kde tento čas uvádějí spolu s francouzským termínem. Ten český je zde *minulý čas složený*. Stejně jako autoři předešlé učebnice i tito v zadání inklinují k používání termínu *minulý čas*.

Ale ne vždy je tomu tak. Autoři přeskakují z jednoho jazyka do druhého, jakoby chtěli studentovi naznačit, jakými různými způsoby lze zadání napsat. Příkladem je

následující zadání, kde si autoři propůjčili termín ve francouzštině: „*Tvořte otázky v passé composé a odpověďte na ně.*“

(Hobzová- Bártová, L.; Lyer, S., 1964, s. 157)

Zajímavá je i pasáž v zadní části učebnice, kde můžeme najít spíše namátkový souhrn gramatiky. Zde se u základního přehledu časování francouzských sloves autoři uchýlili k matoucímu použití termínů. Zatímco *přítomný a budoucí čas* je zde uveden pouze v češtině, u minulého času je použit pouze francouzský termín *passé composé*.

V dalších dílech této řady autoři používají český termín *minulý čas*. Pouze pokud je třeba rozlišit *imparfait* a *passé composé*, tak použijí francouzské termíny.

„*Vyprávějte v minulém čase (rozlišujte správné užití imparfait a passé composé).*“

(Hobzová- Bártová, L.; Lyer, S., 1964, s. 45)

12.1.2 Francouzština pro jazykové školy 1

Minulý čas je uveden ve 14. lekci a je použit český termín *Perfektum složené*.

V následujících zadáních se autoři vrací k termínu *minulý čas*:

„*Převed'te do minulého času.*“

(Hendrich, J.; Kulík, O.; Tláskal, J., 1963, s. 192)

V dalších lekcích se dále dozvídáme o pozici zájmen u perfekta složeného, nebo o perfektu složeném zvratných sloves. V teoretické části autoři tedy používají jednotný termín *perfektum složené*. V zadání se však ve všech případech vrací k termínu *minulý čas*.

12.1.3 En Français

Minulý čas se v této řadě objevuje až ve druhém díle v první lekci. Zde se s jeho českým ani francouzským termínem studenti v průběhu lekce nesetkají. Celé jeho znění je v zadní části učebnice, kde je souhrn veškeré gramatiky tohoto dílu. Zde je použit

opět jednotný francouzský termín *passé composé* a jeho český ekvivalent je *minulý čas složený*, se kterým jsme se již v předchozích učebnicích setkali.

Za zmínku stojí fakt, že v zadáních autoři vůbec nepoužívají ani český ani francouzský termín. Studentům je předveden příklad, podle kterého dále postupují.

„*Qu'est-ce qu'ils ont fait hier soir?*“

(Taišlová J.; Baranová E.; Cluse J.-L., 1992, s. 19)

12.1.4 On Y Va

S tímto slovesným časem se žáci a studenti mohou setkat v deváté lekci prvního dílu. V nadpise autoři zvolili použití termínů v obou jazycích. Nicméně dále při vysvětlování používají pouze francouzský termín.

„*Passé composé je nejfrekventovanější minulý čas; vyjadřuje děj nebo stav v minulosti skončený*“

(Taišlová, J., 1996 B, s. 179)

V následující lekci najdeme k tomuto času doplnění o slovesa, která vyžadují tvoření s pomocným slovesem *être*. I zde se používá pouze francouzský termín a to i u termínu *příděstí minulé (participe passé)*, kde autoři dávají přednost pouze francouzskému termínu.

V zadáních termíny pro tento čas nenajdeme:

„*Posez des questions*

Exemple: J'ai vu quelque chose d'intéressant.

Qu'est-ce que tu as vu?“

(Taišlová, J., 1996 B, s. 97)

„*ETRE/ AVOIR? Complétez les phrases*“

(Taišlová, J., 1996 B, s. 113)

12.2 Shrnutí

Jak jsme mohli vidět, tak autoři v případě francouzského termínu používají jednotně *passé composé*. Ten používají i v zadáních ke cvičením. Jen málokdy najdeme český termín. Ten se objevuje především v nadpisu pro danou kapitolu.

I v zadáních občas najdeme především francouzský termín. Nicméně zde převažuje tendence termíny vůbec nepoužívat. Žáci a studenti postupují podle daných vzorů. Obměňováním vět a slovních spojení si tento slovesný čas procvičují.

Jak již bylo v úvodu této kapitoly naznačeno, francouzské učebnice zvolily jednotný termín a to *passé composé*.

Závěr

Nyní se vraťme k cílům této diplomové práce. Shrňme závěry, ke kterým jsme v průběhu práce došli.

Cílem práce byla analýza terminologie ve vybraných učebnicích. Výběr učebnic proběhl na základě používání učebnic francouzštiny na základních a středních školách v České republice. Podle tohoto kritéria byly vybrány následující české učebnice francouzštiny:

Francouzština pro střední školy, Francouzština pro jazykové školy, En Français a On Y Va. Zástupci francouzských učebnic francouzštiny byli: *Espaces, Libre Échange, Panorama a Connexions*. První dvě české učebnice francouzštiny se již na českých školách neobjevují. Byly však vybrány pro to, že se na nich dal pozorovat vývoj terminologie, kterou autoři používali v letech sedmdesátých a osmdesátých.

Vzhledem k povaze práce, kde jsme se zabývali především vybranými slovními druhy, jsme došli k závěru, že terminologie je v učebnicích přítomna. Faktem však je, že v případě determinantů v učebnicích nepanuje úplná shoda. Čeští autoři ne vždy používají francouzské termíny. Naopak francouzští autoři postupují podle tradiční terminologie, ale stále se často setkáváme se starším názvoslovím (především v případě determinantů). Termíny pro determinanty, které ve své knize uvádí belgický autor Grevisse (1993), ještě veřejnost nepojala za své.

Dále jsme postupnou analýzou jednotlivých učebnic došli k závěru, že čeští autoři se mnohem více opírají o českou terminologii, která se pro ně zdá být pevným odrazovým můstkem k vysvětlení gramatických jevů. Terminologie používaná v zadáních ke cvičením také není ve většině případů sjednocená. Dalo by se říct, že čeští autoři, a to především autoři příruček, které byly vydané na našem území před rokem 1989, nezvolili logický postup při použití francouzštiny a terminologie v zadáních. Mnohdy přeskakují z jednoho jazyka do druhého.

Naopak čeští autoři, kteří jsou podepsaní pod učebnicemi vydanými po roce 1989, a francouzští autoři učebnic se terminologií v zadáních většinou nezabývají. Jak jsme mohli vidět, žáci a studenti postupují podle předepsaných vzorů, kde není žádný z termínů použit. Zadání jsou sice napsána ve francouzském jazyce, ale termíny zde povětšinou chybí. Čeští autoři také velmi často používají oba dva jazyky. Zadání cvičení je sice napsáno česky, termín je ale mnohdy francouzský.

Co se týká otázky slovních druhů, opět se ukázal rozdíl mezi oběma jazyky. Tradiční francouzské rozdělení je vzorem především pro autory francouzských metod. Oproti tomu čeští autoři se nechávají strhnout českým rozdělením slov do kategorií. Dokonce i dvě české příručky, ze kterých by autoři učebnic mohli vycházet, se uchylují k rozdělení slovních druhů na pozadí češtiny.

S kategoriemi slovních druhů se neustále pracuje a autoři knih, ze kterých jsme čerpali, se nebrání skutečnosti, že tato problematika je a bude zajímavým předmětem zkoumání.

Některé slovní druhy však ve vybraných učebnicích nenajdeme. Respektive jim není věnováno příliš mnoho času a místa. Jde především o částice, citoslovce a prezentativy. Poslední z nich v českém jazyce nemá obdoby, ale v učebnicích se tímto jevem autoři tolik nezabývají. Jde o jev, který z hlediska terminologického a didaktického nezpůsobuje větší potíže.

Postupnou analýzou učebnic jsme také došli k závěru, že ani v jedné z učebnic se nenachází kompletní výčet všech slovních druhů. Najdeme v nich pouze rozdělení vybraných slovnědruhových kategorií, které je většinou namátkové. Většinou se řídí gramatikou, která je v dané knize probírána.

Slovesné časy jsou také bezpochyby náročným terminologickým oříškem. Vždyť některé z nich v našem rodném jazyce ani nenajdeme. Proto autoři učebnic a příruček volí cestu nejmenšího odporu. Velmi často totiž můžeme pozorovat použití originálního francouzského termínu namísto českého. Tento případ byl pozorován u minulého času složeného *passé composé*, kdy se čeští autoři v zadáních jednotlivých cvičení, která byla napsána česky, uchýlovali k používání francouzského termínu.

Závěrem můžeme konstatovat, že výběr učebnic francouzštiny je na učitelích. Pro některé z nich je jednodušší gramatiku vysvětlovat česky. I česká terminologie je mnohdy pro žáky či studenty snazší. Jiní dávají přednost francouzským učebnicím francouzštiny, ve kterých se české termíny neobjevují. V každém případě je zde role učitele velmi důležitá. Vždyť on jediný by měl studentům vysvětlit terminologické zvláštnosti či odlišnosti, se kterými se v učebnicích žáci a studenti mohou setkat.

Résumé

Le sujet de cette thèse est la terminologie grammaticale dans les manuels de français contemporains tchèques et dans les méthodes de FLE. Nous nous sommes intéressés à la terminologie des parties du discours, surtout aux déterminants, pronoms, particules et mots-phrases. Nous avons choisi ces classes de mots parce que, si on compare le français et le tchèque, on peut trouver pas mal de différences terminologiques.

Pour l'analyse, il nous fallait trouver des manuels de français tchèques et français. Nous avons donc utilisé *Français* publié avant 1989 et les livres *En Français* et *On Y Va*. Les méthodes représentant la France étaient *Espaces*, *Libre Echange*, *Panorama* et *Connexions*.

L'objectif de ce travail était de montrer la problématique de terminologie des parties du discours. Car ce thème met en relief un problème de terminologie. La thèse est basée sur les données exactes des linguistes et des écoles linguistiques qui influencent la terminologie dans les manuels.

Donc, la première partie de ce travail présente la grammaire, la linguistique, la métalangue et la nomenclature. On peut aussi y trouver un chapitre consacré à l'évolution historique des parties du discours.

Les parties suivantes essayaient de trouver les réponses aux questions que nous nous sommes posées tout au début:

- Y a-t-il une métalangue dans les manuels de français tchèques et français? Si oui, quel est son rôle?
- Utilise-t-on la terminologie grammaticale? Est-elle unifiée? Utilise-t-on la terminologie tchèque ou française?
- Y a-t-il toutes les classes de mots présentes dans les manuels choisis?

Tout d'abord nous avons donc caractérisé les manuels en général. Nous nous sommes occupés de la structure des livres et de la langue dans laquelle la grammaire est expliquée. Ensuite, nous nous sommes concentrés sur divers parties du discours choisis. Pour cette partie, nous avons aussi utilisé trois grammaires dans lesquels on peut trouver une division du lexique par parties du discours.

Ces manuels s'appellent *La grammaire française* de Hendrich, J., Radina, O., Tláškal, J., *La grammaire française* de Taišlová, J., et *Le bon usage* de Grevisse, M.

Après avoir tout analysé, nous pouvons constater que la métalangue utilisant la terminologie est présente dans tous les manuels choisis. Néanmoins, nous pouvons observer de grandes différences. Les manuels de français tchèques utilisent surtout la terminologie tchèque. De plus, en ce qui concerne la division du lexique par parties du discours, nous pouvons clairement voir une grande influence de la langue tchèque. Les auteurs tchèques suivent plutôt la tradition tchèque. Pour les manuels de français français, la terminologie est claire. Pourtant, il existe aussi de petites différences et ce dans la nomenclature des déterminants (les adjectifs déterminatifs).

Dans aucun de ces manuels, on ne peut trouver une liste complète des parties du discours. Il y a seulement des grilles pour parties du discours particulières.

En bref, même si on peut observer la terminologie dans les manuels, on constate que la terminologie grammaticale n'est pas unifiée. Surtout quand on compare les manuels tchèques et français.

Même les auteurs affirment que la question des parties du discours reste ouverte aux autres recherches des linguistes. Pourtant, c'est très difficile de classer certains mots. Parmi eux nous pouvons trouver des mots qui appartiennent aux plusieurs parties du discours.

La terminologie des temps verbaux n'est pas si problématique. Dans cette thèse nous avons analysé le passé composé dans les manuels de français tchèques. Les manuels de français français utilisent la terminologie unifiée. Par contre, les manuels tchèques mélangent les deux langues surtout dans les consignes.

En conclusion, le marché tchèque offre un grand choix des manuels de français. Cela dépend des professeurs du français quel manuel choisir.

Seznam použité literatury

PRIMÁRNÍ LITERATURA

CAPELLE, Guy, GIDON, Noëlle. *Espaces 1*. Paris: Hachette, 1990 A

CAPELLE, Guy, GIDON, Noëlle. *Espaces 2*. Paris: Hachette, 1990 B

CAPELLE, Guy, GIDON, Noëlle, MOLINIÉ, Muriel. *Espaces 3*. Paris: Hachette, 1991

COURTILLON, Janine, SALINS, Geneviève- Dominique, de. *Libre Echange 1*. Paris: Les Editions Didier, 1995

COURTILLON, Janine, SALINS, Geneviève- Dominique, de. *Libre Echange 2*. Paris: Les Editions Didier, 1991

COURTILLON, Janine, SALINS, Geneviève- Dominique, de. *Libre Echange 3*. Paris: Les Editions Didier, 1993

DUBOIS, J., GIACOMO, M., GUESPIN, L., MARCELLESI, Ch., MARCELLESI, J.-B., MÉVEL, J.-P. *Dictionnaire de linguistique*. Larousse, 2001

GIRARDET, Jacky, CRIDLIG, Jean-Marie. *Panorama de la langue française 1, méthode de français*. Paris: Cle International, 1996 A

GIRARDET, Jacky, CRIDLIG, Jean-Marie. *Panorama de la langue française 2, méthode de français*. Paris: Cle International, 1996 B

GIRARDET, Jacky, CRIDLIG, Jean-Marie. *Panorama de la langue française 3, méthode de français*. Paris: Cle International, 1996 C

GREVISSE, Maurice. *Le bon usage*. Paris: DUCULOT, 1993

HAMPLOVÁ, Jarmila, TŘEŠTÍKOVÁ, Libuše, TLÁSKAL, Jaromír. *Francouzština pro jazykové školy 2*. Praha: SPN, 1966

HENDRICH, Josef, RADINA, Otomar, TLÁSKAL, Jaromír. *Francouzská mluvnice*. Plzeň: FRAUS, 2001

HENDRICH, Josef, KULÍK, Oldřich, TLÁSKAL, Jaromír. *Francouzština pro jazykové školy 1*. Praha: SPN, 1964

HOBZOVÁ-BÁRTOVÁ, Ludmila, LYER, Stanislav. *Francouzština pro 1. ročník středních škol*. Praha: SPN, 1965

HOBZOVÁ-BÁRTOVÁ, Ludmila, LYER, Stanislav. *Francouzština pro 2. ročník středních škol*. Praha: SPN, 1966

HOBZOVÁ- BÁRTOVÁ, Ludmila, LYER, Stanislav. *Francouzština pro 3. ročník středních škol*. Praha: SPN, 1973

HOBZOVÁ, Ludmila, ČÁRA, Vladimír, DUBSKÝ, Josef. *Francouzština pro 4. ročník středních škol*. Praha: SPN, 1976

MÉRIEUX, Regine, LOISEAU, Yves. *Connexions, niveau 1*. Paris: Les Editions Didier, 2004 A

MÉRIEUX, Regine, LOISEAU, Yves. *Connexions, niveau 2*. Paris: Les Editions Didier, 2004 B

MÉRIEUX, Regine, LOISEAU, Yves, BOUVIER, Béatrice. *Connexions, niveau 3*. Paris: Les Editions Didier, 2005

TAIŠLOVÁ, Jitka, BARANOVÁ, Elena, CLUSE, Jean- Louis. *En Français 1*. Praha: SPN, Vanves: Hachette, 1991

TAIŠLOVÁ, Jitka, BARANOVÁ, Elena, CLUSE, Jean- Louis. *En Français 2*. Praha: SPN, Vanves: Hachette, 1992

TAIŠLOVÁ, Jitka, BARANOVÁ, Elena, CLUSE, Jean- Louis. *En Français 3*. Praha: SPN, Vanves: Hachette, 1993

TAIŠLOVÁ, Jitka, BARANOVÁ, Elena, CLUSE, Jean- Louis. *En Français 4*. Praha: SPN, Vanves: Hachette, 1996

ŠUFLIARSKA, Alica, BETÁK, Rudolf. *Francouzština pro jazykové školy*. Praha: SPN, 1968

TAIŠLOVÁ, Jitka. *On y va, Francouzština pro střední školy 1*. Praha: LEDA, 1996

TAIŠLOVÁ, Jitka. *On y va, Francouzština pro střední školy 2*. Praha: LEDA, 1997

TAIŠLOVÁ, Jitka. *On y va, Francouzština pro střední školy 3*. Praha: LEDA, 1998

TAIŠLOVÁ, Jitka. *Mluvnice francouzštiny*. Praha: LEDA, 2002

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

ČECHOVÁ, Marie. *Čeština-řeč a jazyk*. Praha: ISV nakladatelství, 2000

ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská imaginace, 1997

ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská imaginace, 2004

ČERMÁK, František. *Základy lingvistické metodologie*. Praha, Univerzita Karlova, 1993

ČERNÝ, Jiří. *Stručné dějiny lingvistiky I.- od počátků do vzniku strukturální jazykovědy*. Praha: SPN, 1979

ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998

ERHART, Adolf. *Základy jazykovědy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984

GOES, Jan. *L'adjectif, entre nom et verbe*. Paris: Duculot, 1999

Grand Larousse en 5 volumes, Volume III. Paris: Larousse, 1994

HAVRÁNEK, Bohuslav, JEDLIČKA, Alois. *Stručná mluvnice česká*. Praha: SPN, 1981

JELÍNEK, Jaroslav, STYBLÍK, Vlastimil. *Čtení o českém jazyku*. Praha: SPN, 1971

RIEGEL, Martin, PELLAT, Jean-Christophe, RIOUL, René. *Grammaire méthodique du français*. Paris: Presses Universitaires de France, 1994

ŠABRŠULA, Jan. *Vědecká mluvnice francouzštiny*. Praha: Academia, 1986

INTERNETOVÉ STRÁNKY

<http://cediscor.revues.org/271#tocto1n3>

<http://crdp.ac-bordeaux.fr/documentalistes/docadmin/gramaire.pdf>